



Een toekomst met *minder* kinderen

Verkenning maatschappelijke
gevolgen 2050 en 2070

Peter Ekamper
Jornt Mandemakers
**Nederlands Interdisciplinair
Demografisch Instituut**



Achtergrondstudies
Bevolking 2050



netherlands
interdisciplinary
demographic
institute

Colofon

Copyright © 2026

Nederlands Interdisciplinair Demografisch
Instituut, Den Haag

www.ab2050.nl

Concept & design

feltcreative.nl

In opdracht van Ministerie van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid



Achtergrondstudies
Bevolking 2050



netherlands
interdisciplinary
demographic
institute



Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	10
2. Demografische ontwikkelingen	13
3. Sociale zekerheid	18
4. Arbeidsmarkt	22
5. Zorg	26
6. Huishoudens en wonen	30
7. Conclusie op hoofdlijnen	36
Lijst van termen	41
Literatuur	42
Bijlagen	43
Summary (Engelse samenvatting)	53

Met dank aan

Harry van Dalen (NIDI), Coen van Duijn (CBS), Ruben van Gaalen (CBS), Kène Henkens (NIDI) en Helga de Valk (NIDI) voor commentaar op eerdere versies van dit rapport.

Samenvatting

Context en aanleiding

Sinds 2010 daalt het gemiddeld kindertal (TFR¹) in Nederland gestaag — van 1,8 naar 1,4 kinderen per vrouw in 2025. Deze trend is niet uniek voor Nederland; in landen als Spanje, Italië, Japan en Zuid-Korea liggen de vruchtbaarheidscijfers al op zeer lage niveaus tussen de 0,7 en 1,2. Hoewel de vruchtbaarheid in Nederland met 1,4 kinderen per vrouw hoger is dan in de genoemde landen, zijn ook hier zorgen geuit over de gevolgen van een mogelijke verdere daling. Naar aanleiding van het rapport “Gematigde groei” van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, heeft de Tweede Kamer de motie van kamerlid Omtzigt aangenomen “... om op hoofdlijnen inzichtelijk te maken wat de effecten zijn op de sociale zekerheid, de arbeidsmarkt, het zorgstelsel en de woningmarkt richting 2070” als de vruchtbaarheid (TFR) zou dalen tot respectievelijk 1,2 en 0,7 kind per vrouw². Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) vervolgens gevraagd een verkennend onderzoek uit te voeren met als centrale vraag:

Wat zijn de verwachte gevolgen op hoofdlijnen in 2050 en 2070 voor de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid, het zorgstelsel en de woningmarkt als het gemiddeld kindertal daalt?

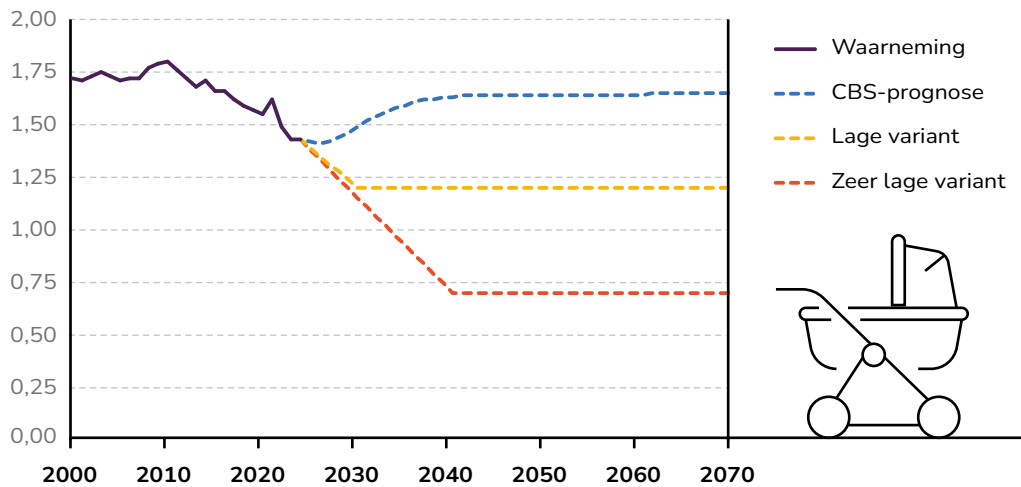
Vergelijking drie toekomstscenario's

Het onderzoek laat zien hoe de bevolking zich ontwikkelt en wat de mogelijke maatschappelijke gevolgen zijn in 2050 en 2070 als mensen minder kinderen krijgen. Hiertoe verkennen we drie scenario's waartussen alleen het gemiddeld kindertal (TFR) varieert: het referentiescenario, een lage en een zeer lage variant (zie box 1 en figuur 1). We rekenden op verzoek van het ministerie van SZW de maatschappelijke effecten door van de drie genoemde scenario's. Let wel, deze verkenning onderzoekt niet hoe waarschijnlijk de in de opdracht gevraagde scenario's van een lage en zeer lage variant zijn, maar bekijkt alleen de mogelijke maatschappelijke gevolgen van de veronderstelde verschillende ontwikkelingen van de vruchtbaarheid. Het doorrekenen van andere scenario's, bijvoorbeeld een sterkere stijging van de vruchtbaarheid dan waar het referentiescenario van uitgaat, zou evenzeer inzichtelijk kunnen zijn als mogelijk toekomstbeeld maar viel buiten de opdracht van dit rapport.

1 TFR – total fertility rate, het gemiddelde aantal kinderen dat een vrouw zal krijgen gedurende haar leven als de huidige leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen constant blijven.

2 Tweede Kamer, 2024–2025, 36 410, nr. 112.

Figuur 1. Het gemiddeld kindertal (TFR)



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

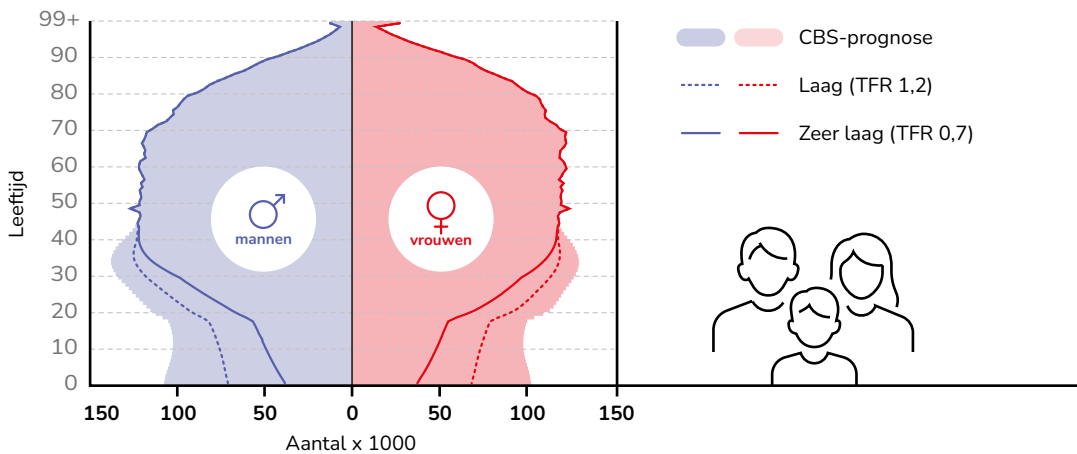
Box 1 Kindertalvarianten

We vergelijken drie scenario's waartussen alleen het gemiddeld kindertal (TFR) varieert, de veronderstellingen wat betreft sterfte en migratie zijn identiek:

- **Referentiescenario (TFR 1,65):** op basis van de meest recente CBS-bevolkingsprognose. De TFR stijgt daarin geleidelijk naar 1,65 rond 2040 en blijft daarna constant.
- **Lage variant (TFR 1,2):** verschilt van referentiescenario doordat de TFR daalt naar 1,2 rond 2030 en blijft op dat niveau.
- **Zeer lage variant (TFR 0,7):** verschilt van referentiescenario doordat de TFR daalt naar 0,7 rond 2040 en blijft op dat niveau.

Demografische omslag: ontgroening en vergrijzing

De toekomstige bevolkingsomvang en -samenstelling hangt sterk af van veranderingen in de vruchtbaarheid. In het **referentiescenario** (TFR 1,65) op basis van de CBS-prognose groeit de Nederlandse bevolking van 18 miljoen in 2025 naar 20,6 miljoen in 2070 (+14%). In de **lage variant** (TFR 1,2) is die groei beperkt tot 18,9 miljoen (+4,5%). In de **zeer lage variant** (TFR 0,7) krimpt de bevolking naar 17,2 miljoen in 2070 (4,6%). Het jaarlijkse aantal geboorten vertelt een nog scherper verhaal. Waar het referentiescenario uitgaat van 209.000 geboorten per jaar in 2070, leidt de lage variant tot slechts 137.000 en de zeer lage variant tot 73.000 geboorten — een meer dan halvering ten opzichte van de CBS-prognose.

Figuur 2. Bevolkingspiramide in 2070

Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

De structurele consequentie is tweeledig: **ontgroening** (minder jongeren) én **versterkte vergrijzing** (groter aandeel ouderen). Naarmate er minder kinderen worden geboren, wordt de bevolkingspiramide aan de onderkant stelselmatig smaller, terwijl de top — de groep 80-plussers — door de al ingezette vergrijzing fors groeit. Dit mechanisme werkt door op alle vier beleidsterreinen die we in dit rapport verkennen.

Sociale zekerheid: uitgaven ouderen stijgen, uitgaven kinderen dalen

De druk op de betaalbaarheid van de AOW zal de komende 20 jaar in alle varianten toenemen, ongeacht de vruchtbaarheidsontwikkeling. De oorzaak ligt in de nu al ingezette vergrijzing: het aantal AOW-gerechtigden stijgt van 3,3 miljoen in 2025 naar 3,9 à 4 miljoen in 2050. De (dynamische) **grijze druk** — het aantal ouderen per 100 mensen in de werkzame leeftijden — loopt op van 30 in 2025 naar een piek van 36 rond 2040 om daarna te dalen tot 31 in 2070.³ In de lage vruchtbaarheidsvarianten komt de druk op de langere termijn uit op respectievelijk 33 (TFR 1,2) en 35 (TFR 0,7) in 2070. Dit verschil komt doordat het demografische fundament voor de premiegrondslag van jonge werkenden steeds kleiner wordt.

Een tegengestelde beweging doet zich voor bij de **groene druk** — het aantal jongeren per 100 mensen in de werkzame jaren. In de lage variant daalt de groene druk naar 25 per 100 werkenden in 2070, in de zeer lage variant zelfs naar 17 tegenover 33 in het referentiescenario. Dit zal zich direct vertalen in een sterk dalende vraag naar kinderopvang en onderwijs. In de zeer lage variant zijn er in 2070 bijna de helft minder kinderen en jongeren dan nu, met een zeer sterke daling bij de allerjongsten (0–3 jaar: bijna 55% minder).

³ De berekening van de groene en grijze druk houdt rekening met de verwachte stijging van de AOW-leeftijd. Dit wordt ook wel de 'dynamische' groene en grijze druk genoemd. Zie de lijst van termen achterin (p. 44) voor een toelichting op in deze verkenning gehanteerde termen.

Implicatie: het sociale zekerheidsstelsel staat voor een structurele uitdaging — minder uitgaven aan (jonge) kinderen, maar stijgende druk op regelingen voor ouderen bij een krimpende premiegrondslag.

Arbeidsmarkt: effecten op middellange termijn beperkt, op lange termijn substantieel

De effecten van dalende vruchtbaarheid op de arbeidsmarkt treden pas met vertraging op: wie vandaag geboren wordt, stroomt pas over 20 tot 25 jaar de arbeidsmarkt op. Dat maakt de gevolgen in 2050 beperkt, maar in 2070 substantieel voelbaar.

In het **referentiescenario** groeit de werkzame beroepsbevolking (20 jaar tot AOW-leeftijd) van 9 miljoen in 2025 naar 10,2 miljoen in 2070, grotendeels gedreven door hogere participatie van 45-plussers als gevolg van de stijgende AOW-leeftijd.

In **2050** zijn de verschillen tussen de vruchtbaarheidsvarianten nog marginaal, maar in **2070** worden de effecten structureel zichtbaar. In 2050 zijn er 40 à 50 duizend minder werkenden. In 2070 is de groep werkenden in de lage variant ruim een half miljoen kleiner dan in het referentiescenario, en in de zeer lage variant één miljoen kleiner.

Implicatie: gevolgen voor de arbeidsmarkt kennen een lange aanlooptijd, maar de structurele tekorten aan jonge werkenden kunnen in de periode rond 2070 en daarna significant zijn.

Zorg: oplopende kosten, structureel tekort aan personeel

De zorguitdaging is het meest urgent en het minst afhankelijk van een daling van de vruchtbaarheid: **de vergrijzing is al in gang gezet**. Het aandeel ouderen is al hoog en neemt verder toe.

De totale zorgkosten stijgen in het referentiescenario met circa 75% in 2050 en 85% in 2070, gedreven door de sterke toename van het aantal 80-plussers. In de lage vruchtbaarheidsvarianten is de zorgkostenstijging iets lager (70 tot 80% in 2070) door een kleinere bevolkingsomvang, maar de **gemiddelde zorgkosten per persoon stijgen juist méér** — omdat het aandeel ouderen in een kleinere bevolking groter wordt.

De werkelijke crux ligt bij het **zorgaanbod**. Momenteel werkt bijna 8% van de beroepsbevolking (ongeveer 700.000 personen) in de gezondheidszorg. Om de zorgvraag in 2070 bij te houden zouden dat er, gegeven de huidige organisatie van de zorg, 1,2 à 1,3 miljoen

moeten zijn. In alle drie de varianten — dus ook bij gelijkblijvende vruchtbaarheid — groeit het zorgpersoneel echter minder hard dan de zorgvraag, met als gevolg een structureel tekort van circa 400.000–500.000 zorgverleners. Mogelijk kunnen bijvoorbeeld technologische productiviteitswinsten dit (deels) compenseren.

Mantelzorg kan dit tekort aan zorgpersoneel niet compenseren. De **mantelzorgratio** — het aantal 50–75-jarigen per 85-plusser — daalt van 13 in 2025 naar circa 5 in 2070 als gevolg van de dubbele vergrijzing. De lage vruchtbaarheidsvarianten hebben hier geen invloed op.

Implicatie: de zorgcrisis lijkt een zeker scenario, ongeacht de vruchtbaarheidsontwikkeling. Een dalend kindertal versterkt het probleem op de langere termijn via een groter aandeel ouderen in een krimpende bevolking: een stijging van de gemiddelde zorgkosten en minder handen om zorg te leveren.

Woningmarkt: minder grote gezinswoningen, meer kleine appartementen

Ondanks de dalende vruchtbaarheid neemt het **aantal huishoudens** tot 2050 in alle varianten toe. Dit komt voornamelijk door vergrijzing en de groei van het aantal alleenstaanden (individualisering). De scenario's gaan op de langere termijn sterk divergeren:

- **Referentiescenario (TFR 1,65):** 1,5 miljoen huishoudens meer in 2070 (naar circa 10 miljoen)
- **Lage variant (TFR 1,2):** 1 miljoen huishoudens meer (naar circa 9,5 miljoen)
- **Zeer lage variant (TFR 0,7):** 0,6 miljoen huishoudens meer in 2070 (naar circa 9 miljoen).

De **kwalitatieve woonvraag** verschuift ingrijpend. In alle varianten neemt de vraag naar kleine appartementen en middelgrote eengezinswoningen toe. Maar de lage vruchtbaarheidsvarianten kennen een specifieke trend: verschuiving naar **kinderloze huishoudens**. Het aandeel huishoudens zonder kinderen groeit van 68% nu naar 75% (TFR 1,2) of 81% (TFR 0,7) in 2070. Het aantal gezinnen met twee of meer kinderen daalt met 300.000–700.000. De vraag naar **grotere eengezinswoningen** neemt in alle varianten af.

Implicatie: woningbouwprogramma's die inzetten op grote gezinswoningen gaan uit van een vraag die structureel kleiner wordt. De uitdaging ligt in het flexibel aanpassen van bestaande woningen en voorrang geven aan kleinere, levensloopbestendige eenheden.

Toekomst met minder kinderen

De toekomstige vruchtbaarheid laat zich lastig voorspellen. In dit rapport evalueren we niet hoe waarschijnlijk een (sterke) daling van de vruchtbaarheid is. Het CBS veronderstelt in de meest recente prognose dat de Nederlandse vruchtbaarheid licht zal opveren naar een TFR van 1,65 — als meest waarschijnlijk — maar op lange termijn kent de verwachting een brede bandbreedte. Een verdere daling van het vruchtbaarheidscijfer lijkt niet onaannemelijk gegeven trends in andere landen. Daarbij lijkt een TFR van 1,2 waarschijnlijker dan 0,7. Dit rapport moet niet zozeer gezien worden als een voorspelling, maar primair als een verkennende analyse. De waarde ligt in de **bandbreedte** die het toont: een structurele daling van de vruchtbaarheid zal op alle terreinen van de samenleving ingrijpende en langdurige gevolgen hebben.

De gevolgen bij een daling volgens de lage variant (TFR 1,2) zijn minder sterk dan een daling naar een TFR van 0,7 maar nog steeds ingrijpend. De **effecten van lagere vruchtbaarheid** gaan **langzaam** en worden pas op langere termijn echt zichtbaar. Tegen die tijd zijn ze wel **onomkeerbaar** in de zin dat de toekomstige geboortegeneraties kleiner zullen zijn en de toekomstige bevolkingsopbouw blijvend beïnvloeden. Het is van groot belang om deze demografische ontwikkelingen expliciet mee te nemen in strategische keuzes en langetermijnvisies op de verschillende beleidsterreinen. De resultaten onderstrepen de noodzaak van overheidsbeleid dat rekening houdt met dergelijke uiteenlopende demografische toekomstbeelden waarvan een toekomst met *minder* kinderen er één is.

Men dient hierbij wel in ogenschouw te nemen dat een blijvende lage vruchtbaarheid waarschijnlijk ook andere demografische ontwikkelingen zal beïnvloeden die we nu niet hebben meegenomen. We gingen ervanuit dat de veronderstellingen van het CBS wat betreft migratie en sterfte voor alle drie de scenario's opgaan. Mocht de vruchtbaarheid voor lange tijd dalen naar een laag niveau, zou dit echter kunnen leiden tot arbeidstekorten. Dit zou de behoefte aan (arbeids)migranten kunnen verhogen. Voorbeelden van landen met lage vruchtbaarheid en krimpende bevolking (Japan, Zuid-Korea) laten zien dat ook in dergelijke landen die tot voor kort nog zeer gesloten waren voor migranten, dit onder druk van een krimpende bevolking verandert. Tegelijkertijd laat een recent WRR-rapport zien dat veel landen wereldwijd met vergelijkbare ontgroenings- en vergrijzingsproblematiek te maken gaan krijgen en als bron voor arbeidsmigranten weg zullen vallen.⁴ Aan de andere kant zou een dalend kindertal ook kunnen leiden tot andere ontwikkelingen, zoals technologische innovatie, herschikking van economische activiteiten en investeringen in menselijk kapitaal, die mogelijk bij kunnen dragen aan de verhoging van de productiviteit en draagkracht van de samenleving. Hierdoor kunnen 'demografische tekorten' in de toekomst wellicht worden gecompenseerd.

4 WRR (2025).

1

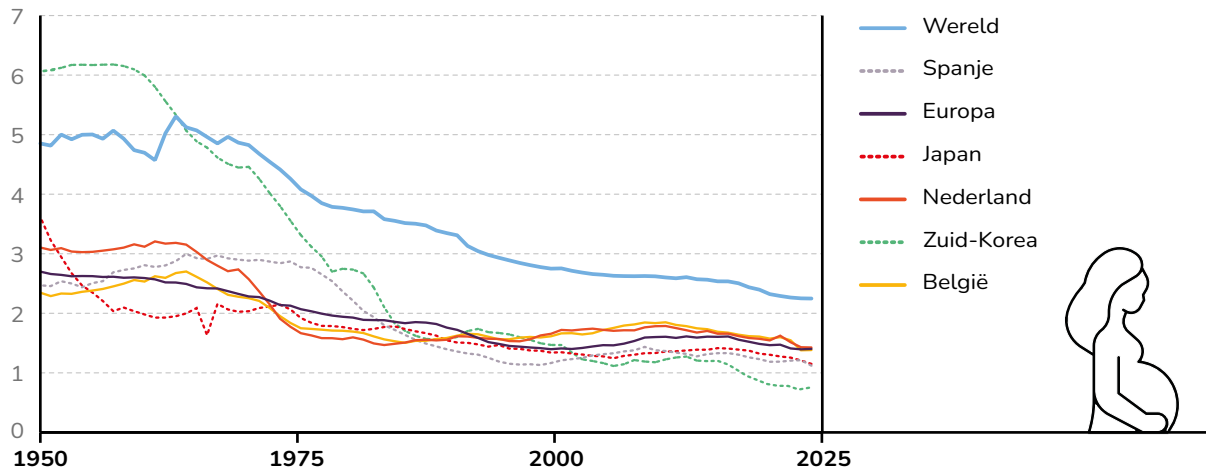
Inleiding

Sinds het midden van de jaren '60 van de vorige eeuw zijn de vruchtbaarheidscijfers in Nederland vooral door de introductie van de anticonceptiepil fors gedaald. De zogenoemde total fertility rate (TFR)⁵, ook wel het gemiddeld kindertal per vrouw, halveerde van gemiddeld rond de 3 kinderen per vrouw naar ongeveer 1,5 midden jaren '80. Sindsdien schommelde het gemiddeld kindertal tussen de 1,5 en 1,8. Sinds 2010 is er sprake van een geleidelijke daling tot het huidige niveau van gemiddeld 1,4 kind per vrouw.

Nederland is verre van uniek in deze trend. Wereldwijd is het gemiddeld aantal kinderen per vrouw de afgelopen decennia sterk gedaald. Werden er in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw nog gemiddeld 5 kinderen per vrouw geboren, inmiddels zijn dat er nog maar 2,3 (zie figuur 1.1). Dat is echter nog wel boven het zogenoemde vervangingsniveau van 2,1 — het vruchtbaarheidsniveau waarbij de bevolkingsomvang op de lange termijn constant blijft. In sommige delen van Europa en Oost-Azië is het gemiddeld kindertal echter al tot een veel lager niveau gedaald. In landen als Italië, Japan, Polen en Spanje ligt het niveau inmiddels tussen de 1,1 en 1,2 kinderen en in bijvoorbeeld Taiwan en Zuid-Korea nog lager tussen de 0,7 en 0,9 kinderen per vrouw.

⁵ De total fertility rate (TFR) is het gemiddeld kindertal per vrouw indien de huidige leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen gedurende het leven van een vrouw gelijk zouden blijven.

Figuur 1.1. Gemiddeld kindertal (TFR) in de wereld, Europa, Nederland, België, Spanje, Japan en Zuid-Korea, 1950–2024



Bron: CBS en United Nations.

Oorzaken van deze huidige lage vruchtbaarheidsniveaus worden vooral gezocht in veranderende sociale normen, toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen, gestegen kosten van kinderen en economische onzekerheid.⁶ In steeds meer landen maakt men zich zorgen over de daling van het vruchtbaarheidscijfer. Door aanhoudende lage vruchtbaarheidsniveaus zullen er op de lange termijn steeds minder kinderen bij komen, wat kan leiden tot een sterke daling van de bevolkingsomvang. Het aantal jongeren ten opzichte van het aantal ouderen neemt dan af met als gevolg een toename van de vergrijzing. In Japan daalt de bevolkingsomvang inmiddels al sinds 2010 en is de vergrijzing al verder gevorderd dan elders. Maar ook in bijvoorbeeld Italië, Spanje, Taiwan en Zuid-Korea is er een trend ingezet van bevolkingskrimp als gevolg van aanhoudende lage kindertallen.

Hoewel de vruchtbaarheid in Nederland met 1,4 kinderen per vrouw hoger is dan in de genoemde landen, zijn ook hier zorgen geuit over de gevolgen van een mogelijke verdere daling van de vruchtbaarheid. Naar aanleiding van het Kamerdebat over het rapport “Gematigde groei” van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, heeft de Tweede Kamer de motie van kamerlid Omtzigt aangenomen “... om op hoofdlijnen inzichtelijk te maken wat de effecten zijn op de sociale zekerheid, de arbeidsmarkt, het zorgstelsel en de woningmarkt richting 2070” als de vruchtbaarheid (TFR) zou dalen tot respectievelijk 1,2 en 0,7 kind per vrouw.⁷ Indien de vruchtbaarheidscijfers in Nederland naar een (zeer) laag niveau bewegen en aanhoudend laag blijven, zal dat kunnen leiden tot een sterke daling van de bevolking en verdere toename van de vergrijzing. Dit zal zeer waarschijnlijk ook gevolgen hebben voor de genoemde beleidsterreinen.

⁶ Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (2024).

⁷ Tweede Kamer, 2024–2025, 36 410, nr. 112.

Onderzoeksvraag

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft het NIDI een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen van een daling van de vruchtbaarheid met als onderzoeksvraag:

Wat zijn de verwachte gevolgen op hoofdlijnen in 2050 en 2070 voor de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid, het zorgstelsel en de woningmarkt als het gemiddeld kindertal daalt?

Ter beantwoording van deze vraag onderzoeken we twee hypothetische varianten op de CBS-bevolkingsprognose.⁸ Hierbij passen we alleen het verwachte kindertal (TFR) aan naar een lage vruchtbaarheidsvariant (TFR 1,2) en een zeer laag vruchtbaarheidsvariant (TFR 0,7). We vergelijken de maatschappelijke gevolgen van deze varianten met de CBS-bevolkingsprognose die als referentie fungeert (en uitkomt op een TFR van 1,65 in 2070). Deze verkenning onderzoekt niet hoe waarschijnlijk de lage vruchtbaarheidsvarianten zijn, maar alleen de mogelijke maatschappelijke gevolgen van de veronderstelde verschillen in ontwikkeling van de vruchtbaarheid. Het doorrekenen van andere varianten, bijvoorbeeld een sterkere stijging van de vruchtbaarheid dan waar de CBS-bevolkingsprognose van uitgaat, zou evenzeer inzichtelijk kunnen zijn als mogelijke toekomstbeeld, maar viel buiten de opdracht van deze verkenning.

In hoofdstuk 2 bespreken we de twee vruchtbaarheidsvarianten en de mogelijke impact van een daling van de vruchtbaarheid op de toekomstige bevolkingsomvang, de geboorten en de leeftijdsopbouw in 2050 en 2070. In de volgende hoofdstukken komen achtereenvolgens de vier beleidsterreinen op hoofdlijnen aan de orde. In hoofdstuk 3 verkennen we de mogelijke gevolgen voor de sociale zekerheid met specifieke aandacht voor de groene en grijze druk (het aantal jongeren en ouderen ten opzichte van de bevolking in de werkzame leeftijden). Hoofdstuk 4 verkent de gevolgen voor de arbeidsmarkt. We kijken daarbij naar de omvang van de werkzame beroepsbevolking. De gevolgen van een dalend kindertal voor de zorg worden in hoofdstuk 5 verkend. We besteden aandacht aan de zorgvraag en het aanbod van zowel professionele zorg als mantelzorg. In hoofdstuk 6 verkennen we de gevolgen voor de woningmarkt. De analyse richt zich op de vraagzijde van de woningmarkt en brengt in beeld hoe veranderingen in de bevolkings- en huishoudsamenstelling doorwerken in zowel de kwantitatieve woningvraag (aantal woningen) als de kwalitatieve woningvraag (woningtype en woninggrootte). Ten slotte bespreken we in het afsluitend hoofdstuk 7 de belangrijkste resultaten van deze verkenning en geven verdere duiding aan de mogelijke gevolgen van een dalende vruchtbaarheid.

8 Van Duin et al. (2025).

2



Demografische ontwikkelingen

Volgens de meest recente bevolkingsprognose van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) — de Kernprognose 2025 — zal de bevolking van Nederland toenemen van 18 miljoen inwoners in 2025 tot 20,6 miljoen inwoners in 2070.⁹ Sinds 2010, toen er gemiddeld 1,80 kinderen per vrouw werden geboren, is de vruchtbaarheid echter eengoed gedaald. Het CBS veronderstelt in de prognose dat de huidige lage vruchtbaarheid opveert en op de middellange termijn zal stabiliseren op een hoger niveau. Het gemiddeld kindertal oftewel de total fertility rate (TFR) zal volgens de CBS-prognose toenemen van gemiddeld 1,42 kinderen per vrouw in 2025 tot 1,65 kinderen per vrouw in 2070. Het is mogelijk dat de huidige lage vruchtbaarheid het gevolg is van tijdelijk uitstelgedrag van de kindervens (door twintigers en dertigers) en dat de achterstand door de huidige generatie later alsnog wordt ingehaald. Er is echter discussie of de vruchtbaarheid zal opveren of dat we rekening moeten houden met blijvende lage vruchtbaarheid.¹⁰ Nederlandse vrouwen beginnen al sinds begin jaren '80 op steeds latere leeftijd aan kinderen en deze trend lijkt zich door te zetten. De ruimte om uitgestelde geboorten in te halen wordt steeds beperkter en terug keren naar een hoger vruchtbaarheidsniveau daarmee steeds lastiger. Stel dat deze daling van de vruchtbaarheid zich verder zou voortzetten, hoe zou de demografische ontwikkeling van Nederland er dan uitzien?

⁹ Van Duin et al. (2025).

¹⁰ Van Wijk (2025).

Lage vruchtbaarheidsvariant

Om een idee te krijgen van het effect van lage vruchtbaarheid op de demografische ontwikkeling van Nederland hebben we, in lijn met de motie Omtzigt, de volgende twee NIDI-varianten ten opzichte van de CBS-prognose doorgerekend en geanalyseerd:

- Een **lage vruchtbaarheidsvariant**: een variant waarin de TFR geleidelijk daalt van 1,42 in 2025 naar 1,2 in 2030 en daarna constant blijft (TFR 1,2 variant);
- Een **zeer lage vruchtbaarheidsvariant**, waarin de TFR geleidelijk daalt van 1,42 in 2025 naar 0,7 in 2040 en daarna constant blijft (TFR 0,7 variant).

Figuur 2.1 laat zowel de ontwikkeling van de TFR in de afgelopen decennia zien als de ontwikkeling volgens de CBS-prognose en de twee NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten in de periode 2025–2070. Voor de berekeningen van de demografische ontwikkelingen op basis van de lage vruchtbaarheidsveronderstellingen is gebruik gemaakt van een demografisch prognosemodel, dezelfde methodiek als ook door het CBS wordt gebruikt.¹¹ De toekomstige groei of krimp van de bevolking wordt bepaald door vier componenten: geboorte, sterfte, immigratie en emigratie. Omdat we primair geïnteresseerd zijn in het effect van lage vruchtbaarheid — de component geboorte — gebruiken we voor de andere componenten dezelfde veronderstellingen als het CBS heeft gebruikt. Dat betekent dat veronderstelde toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de sterftekansen, emigratiekansen en immigratie identiek zijn aan die van het CBS.

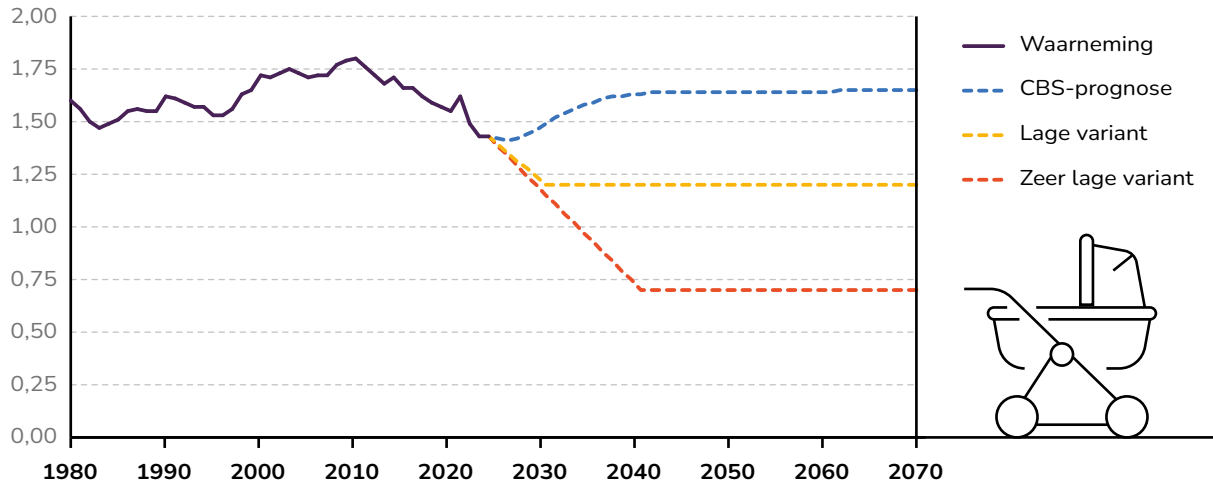
Voor de vruchtbaarheid gaan we uit van de bovengenoemde varianten met betrekking tot de daling van de TFR. Een daling van de TFR werkt door in lagere leeftijdsspecifieke vruchtbaarheid van vrouwen. We hanteren als basis de veronderstelde leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen van vrouwen conform de CBS-prognose. Deze leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen worden in de lage vruchtbaarheidsvarianten vervolgens met dezelfde fractie verlaagd als de TFR.¹²

De NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten gaan uit van dezelfde toekomstige demografische ontwikkelingen met betrekking tot immigratie, emigratie en sterfte als in de CBS-prognose, alleen de vruchtbaarheidsveronderstellingen zijn aangepast. Het aantal geboorten verschilt daardoor wezenlijk tussen de prognose en de twee varianten (zie tabel 2.1).

¹¹ Zie bijlage B1.1 voor een uitgebreidere uitleg over de gebruikte methodiek.

¹² In de loop van de periode 2025–2070 veronderstelt het CBS wel een toename van de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen een kind krijgen: van 31,8 jaar in 2024 naar 32,9 jaar in 2070. Deze verandering van het leeftijdsspecifieke patroon wordt ook in de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten meegenomen. Zie bijlage B1.2 voor een uitgebreidere toelichting op de leeftijdsspecifieke patronen.

Figuur 2.1. Het gemiddeld kindertal (TFR), waargenomen (1980–2024) en volgens de CBS-prognose 2025 (referentie) en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten (2025–2070)



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Tabel 2.1. Kernindicatoren volgens de CBS-prognose 2025 (referentie) en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten voor de jaren 2025, 2050 en 2070

	2025	Referentie (TFR 1,65)		Laag (TFR 1,2)		Zeer laag (TFR 0,7)	
		2050	2070	2050	2070	2050	2070
Aantal inwoners (x mln.)	18,0	19,6	20,6	18,7	18,9	17,9	17,2
Aantal geboorten (x 1000)	166	191	209	139	137	81	73
Gemiddeld kindertal (TFR)	1,42	1,64	1,65	1,20	1,20	0,70	0,70

Bron: CBS en eigen berekeningen.

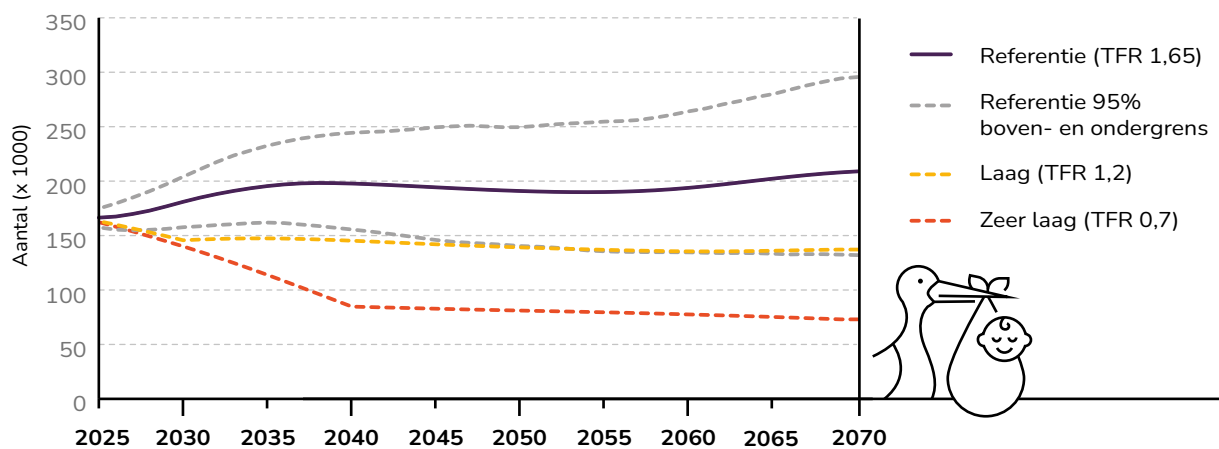
Bevolkingsomvang

De totale bevolking van Nederland zal volgens de CBS-prognose met bijna 14 procent toenemen, van 18 miljoen inwoners in 2025 tot 20,6 miljoen inwoners in 2070. In de lage vruchtbaarheidsvariant groeit de totale bevolking nog steeds, maar veel minder: tot 18,9 miljoen inwoners in 2070. De zeer lage vruchtbaarheidsvariant leidt tot een daling van de totale bevolking naar 17,2 miljoen inwoners in 2070, een krimp van 4,6 procent ten opzichte van 2025. Kortom, bij een zeer lage vruchtbaarheid daalt het aantal geboorten zo sterk dat het op de lange(re) termijn tot bevolkingskrimp leidt.

Geboorten

Volgens de CBS-prognose zal het aantal geboorten in 2070 met 209 duizend geboorten per jaar een kwart hoger zijn dan in 2025. In de lage vruchtbaarheidsvariant daalt het aantal geboorten tot 137 duizend in 2070. Volgens de zeer lage vruchtbaarheidsvariant wordt het jaarlijkse aantal geboorten met 73 duizend per jaar in 2070 meer dan gehalveerd. Figuur 2.2 laat de ontwikkeling van het aantal geboorten over de hele periode 2025–2070 zien. In figuur 2.2 staan naast de geboorteaantallen voor de CBS-prognose en de lage vruchtbaarheidsvarianten ook de boven- en ondergrens van de 95%-betrouwbaarheidsintervallen van de CBS-prognose. Deze boven- en ondergrenzen kunnen worden geïnterpreteerd als dat de kans dat de toekomstige geboorteaantallen hiertussen zullen liggen 95 procent is. Waar de aantallen geboorten volgens de zeer lage vruchtbaarheidsvariant ruim beneden de CBS-ondergrens liggen, liggen de aantallen geboorten volgens de lage vruchtbaarheidsvariant in de periode na 2050 nog binnen het 95%-betrouwbaarheidsinterval van de CBS-prognose.

Figuur 2.2. Aantal geboorten volgens de CBS-prognose (referentie) en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten, 2025–2070

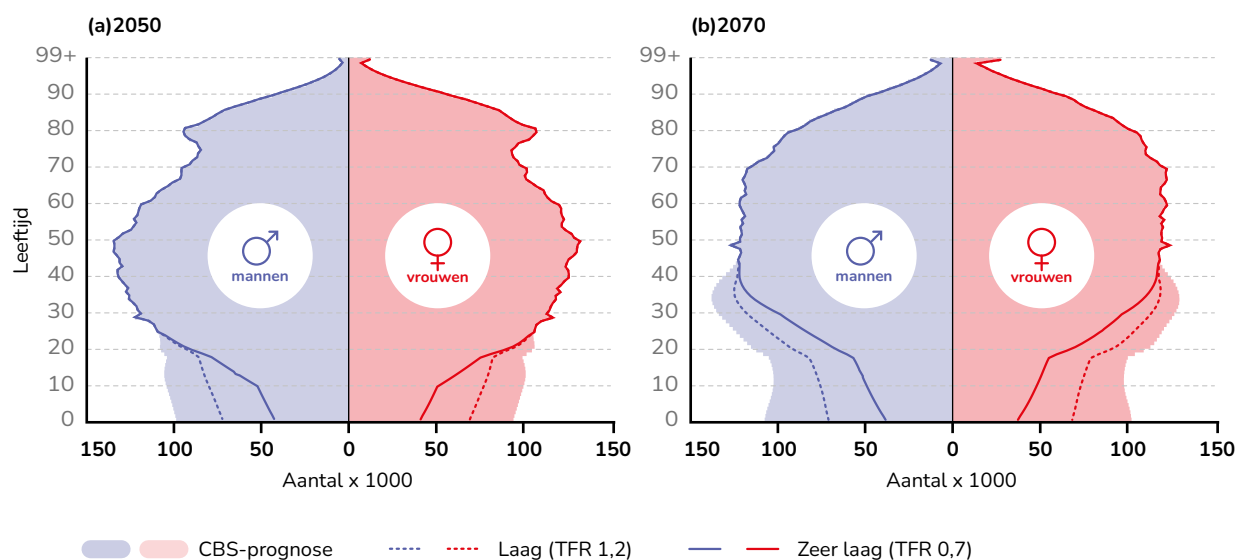


Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Leeftijdsopbouw

Lagere vruchtbaarheid en daarmee lagere aantallen geboorten hebben niet alleen gevolgen voor de omvang van de bevolking in de toekomst, maar ook voor de leeftijdsopbouw. Figuur 2.3a laat de gevolgen van lage vruchtbaarheid zien voor de leeftijdsopbouw van de bevolking in 2050. Voor de leeftijdsopbouw van de bevolking van 25 jaar en ouder verandert er niets. Iedereen die in 2050 25 jaar en ouder is, is immers nu al geboren. Voor deze groep gelden exact dezelfde veronderstellingen met betrekking tot sterfte en migratie als in de CBS-prognose. Dit resulteert voor deze leeftijdsgroep dus in dezelfde leeftijdsopbouw als in de CBS-prognose. De verschillen zijn te vinden in de bevolking jonger dan 25. Zij zijn geboren in de periode waarin de vruchtbaarheidskansen verschillen tussen de CBS-prognose en de lage en zeer lage vruchtbaarheidsvarianten. In de lage vruchtbaarheidsvarianten worden de opeenvolgende geboortecohorten steeds kleiner ten opzichte van de CBS-prognose. De bevolkingspiramides worden daardoor steeds smaller aan de onderkant. De lagere vruchtbaarheidscijfers nemen als het ware een hap uit de onderkant van de piramide. Naarmate de lagere vruchtbaarheid langer aanhoudt zal dit steeds meer doorwerken op de onderkant van de leeftijdsopbouw. Figuur 2.3b laat de gevolgen van lage vruchtbaarheid zien voor de leeftijdsopbouw van de bevolking in 2070. Iedereen die dan 45 jaar of ouder is was al geboren in 2025, dus daar zien we wederom geen verschillen in de leeftijdsopbouw tussen de CBS-prognose en de lage vruchtbaarheidsvarianten. Bij de lage vruchtbaarheidsvarianten zien we de bevolkingspiramides aan de onderkant echter steeds smaller worden. De 0- tot 25-jarigen in 2050 zijn in 2070 twintig jaar ouder en vormen dan de 20- tot 45-jarigen. De opeenvolgende geboortecohorten uit de periode 2050–2070 (de 0- tot 20-jarigen in 2070) worden steeds iets kleiner. Als de lagere vruchtbaarheid ook na 2070 verder aan zou houden blijft dit proces zich verder voortzetten.

Figuur 2.3. Bevolkingspiramides met de leeftijdsopbouw van de bevolking in 2050 en 2070 volgens de CBS-prognose (referentie) en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

3



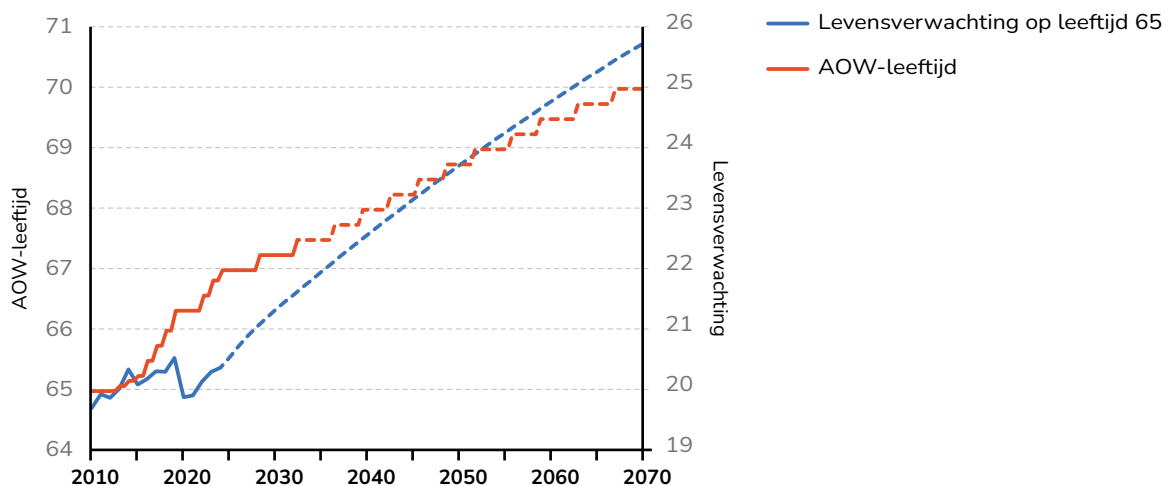
Sociale zekerheid

De vergrijzing — de toename van het aandeel ouderen in de samenleving — kan de toekomstige betaalbaarheid van de sociale zekerheid onder druk zetten. De verreweg grootste component binnen het sociale zekerheidsstelsel is de AOW. Hoe meer ouderen, hoe meer AOW-gerechtigden en hoe hoger de uitgaven aan de AOW. Bovendien wordt de AOW gefinancierd door premies geïnd bij werkenden (omslagstelsel) en zal bij een lagere vruchtbaarheid mogelijk ook het aantal werkenden dat premie afdraagt (relatief) afnemen. Ook andere substantiële componenten binnen het sociale zekerheidsstelsel, zoals arbeidsongeschiktheidsregelingen en werkloosheids- en bijstandsregelingen worden in meer of mindere mate beïnvloed door de vergrijzing, doordat het risico op arbeidsongeschiktheid en langdurige werkloosheid toeneemt naarmate men ouder is. Voor regelingen gericht op kinderen (zoals de kinderbijslag en de kinderopvangtoeslag) is het toekomstige aantal kinderen in de samenleving en dus de vruchtbaarheid juist relevant. In dit hoofdstuk kijken we naar de potentiële effecten van (zeer) lage vruchtbaarheid op de toekomstige aantallen en relatieve aandelen ouderen en jongeren in de samenleving. Belangrijke indicatoren hiervoor zijn de groene en grijze druk.

Groene en grijze druk

De groene druk is de verhouding tussen het aantal jongeren en de bevolking in de werkzame leeftijden en de grijze druk is de verhouding tussen het aantal ouderen en de bevolking in de werkzame leeftijden. Jongeren definiëren we als iedereen jonger dan 20 jaar, ouderen als iedereen vanaf de AOW-leeftijd en de bevolking in de werkzame leeftijden als iedereen van 20 jaar of ouder en beneden de AOW-leeftijd. Hierbij is van belang dat de AOW-leeftijd in de toekomst (verder) wordt verhoogd.¹³ Om de AOW in een vergrijzende samenleving betaalbaar te houden is in 2012 de *Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd* ingevoerd. Sinds 2013 is de AOW-leeftijd gekoppeld aan de levensverwachting van 65-jarigen, waardoor een 1 jaar langere levensverwachting op leeftijd 65 leidde tot 1 jaar latere pensionering. Omdat een hogere levensverwachting zich niet per se vertaalt in evenveel gezonde levensjaren was er veel kritiek op deze 1-op-1-koppeling. In 2020 is dat met de *Wet verandering koppeling AOW-leeftijd* aangepast waardoor vanaf 2025 een 1 jaar langere levensverwachting op leeftijd 65 leidt tot 8 maanden latere pensionering.¹⁴ De (verwachte) verhoging van de AOW-leeftijd is in figuur 3.1 afgezet tegen de (prognose van de) levensverwachting op leeftijd 65. De figuur laat zien dat tot 2025 de stijging van de pensioenleeftijd inderdaad sneller ging, dan de inmiddels vastgestelde stijging tot 2031 en de verwachte stijging daarna. De stijging van de AOW-leeftijd is dan in lijn met de wet ook minder snel dan de stijging van de levensverwachting.

Figuur 3.1. Prognose van de AOW-leeftijd en de levensverwachting op leeftijd 65



Noot: De gestippeld delen van de lijnen geven de prognoses van de AOW-leeftijd en levensverwachting aan; de doorgetrokken lijnen de al vastgestelde AOW-leeftijden en waargenomen levensverwachting.

Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

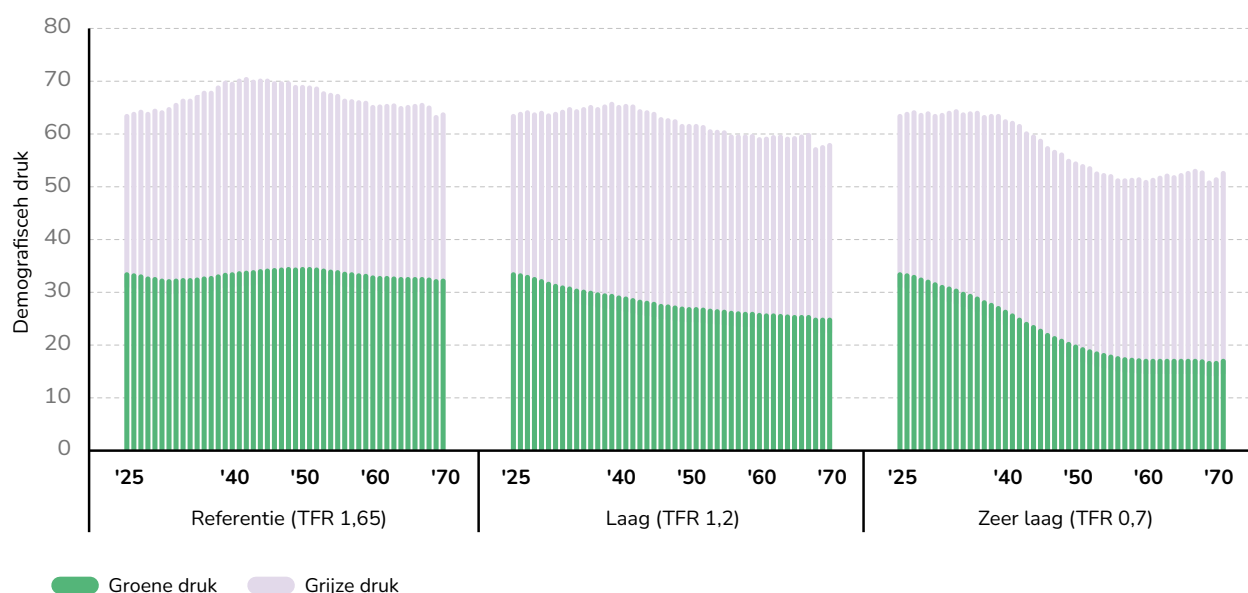
¹³ De berekening van de groene en grijze druk houdt rekening met de verwachte stijging van de AOW-leeftijd. Dit wordt ook wel de 'dynamische' groene en grijze druk genoemd.

¹⁴ In 2050 zal de AOW-leeftijd naar verwachting 69 jaar zijn en in 2070 70 jaar.

De verandering van de groene en grijze druk over de periode 2025–2070 is per variant weergegeven in figuur 3.2. In 2025 bedroeg de grijze druk 30 ouderen per 100 mensen in de werkzame leeftijden. Volgens de CBS-prognose (referentievariant TFR 1,65) neemt de grijze druk eerst toe naar 36 rond 2040 om vervolgens geleidelijk te dalen tot 31 in 2070. In beide lage vruchtbaarheidsvarianten daalt de grijze druk tot rond 2060 ook, maar iets minder sterk dan in de referentievariant. Door de daling van het aantal 20- tot 45-jarigen in de periode tot 2070, dus minder mensen in de werkzame leeftijden, neemt de grijze druk in 2070 toe ten opzichte van referentievariant: in de lage variant tot 33 en in de hoge variant tot 35 per 100 mensen in de werkzame leeftijden. De druk op de betaalbaarheid van de sociale zekerheidsregelingen gericht op ouderen, zoals de AOW, zal de komende 15 à 20 jaar toenemen ongeacht welk variant zich ontwikkelt. Het aantal mensen in de AOW-gerechtigde leeftijd zal sterk toenemen: van 3,3 miljoen in 2025 tot tussen de 3,9 en 4 miljoen vanaf 2050.

De groene druk bedroeg in 2025 34 jongeren per 100 mensen in de werkzame leeftijden. Volgens de referentievariant blijft de groene druk relatief stabiel variërend tussen de 33 en 35. In beide lage vruchtbaarheidsvarianten neemt de demografische groene druk duidelijk af. Door de (veel) lagere vruchtbaarheid worden er steeds minder kinderen geboren, waardoor het aantal jongeren steeds meer afneemt. De groene druk daalt daardoor in de lage variant tot 25 en in de zeer lage variant tot 17 per 100 mensen in de werkzame leeftijden in 2070.

Figuur 3.2. (Dynamische) Groene en grijze druk volgens de CBS-prognose (referentie) en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten, 2025–2070

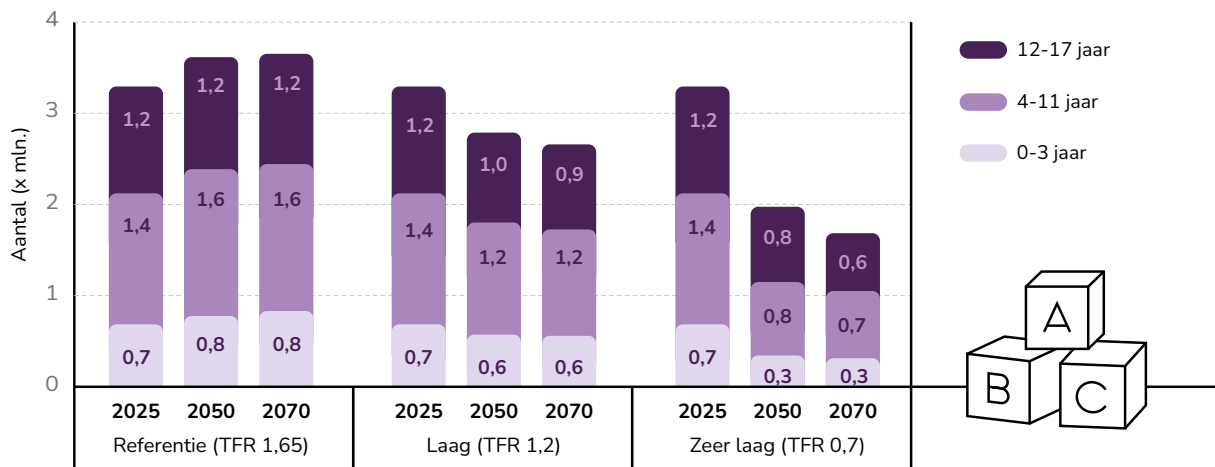


Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Kinderen en jongeren

De druk op de betaalbaarheid van regelingen gericht op kinderen en jongeren zal in de lage vruchtbaarheidsvarianten juist sterk afnemen. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de sociale zekerheid met betrekking tot deze regelingen, maar ook voor het onderwijs. Figuur 3.3 laat de ontwikkeling van het aantal kinderen en jongvolwassenen in kinderopvang- en onderwijsvolgende leeftijden volgens de verschillende varianten zien. Volgens de CBS-prognose zal het aantal kinderen en jongeren in de leeftijdsgroep 0 tot en met 17 jaar groeien van 3,3 miljoen in 2025 tot 3,7 miljoen in 2070. De grootste groei zit bij de 0- tot en met 3-jarigen en 4- tot en met 11-jarigen, dus vooral relevant voor de kinderopvang en het primair onderwijs. De lage vruchtbaarheidsvarianten laten een heel ander beeld zien. In de lage variant (TFR 1,2) is het aantal kinderen en jongeren in 2070 meer dan een half miljoen lager dan in 2025. In de zeer lage variant (TFR 0,7) is het aantal kinderen en jongeren in 2070 bijna gehalveerd tot 1,5 miljoen ten opzichte van 2025.

Figuur 3.3. Kinderen en jongvolwassenen in kinderopvang- en onderwijsvolgende leeftijden volgens de CBS-prognose (referentie) en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten, in 2025, 2050 en 2070



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

4



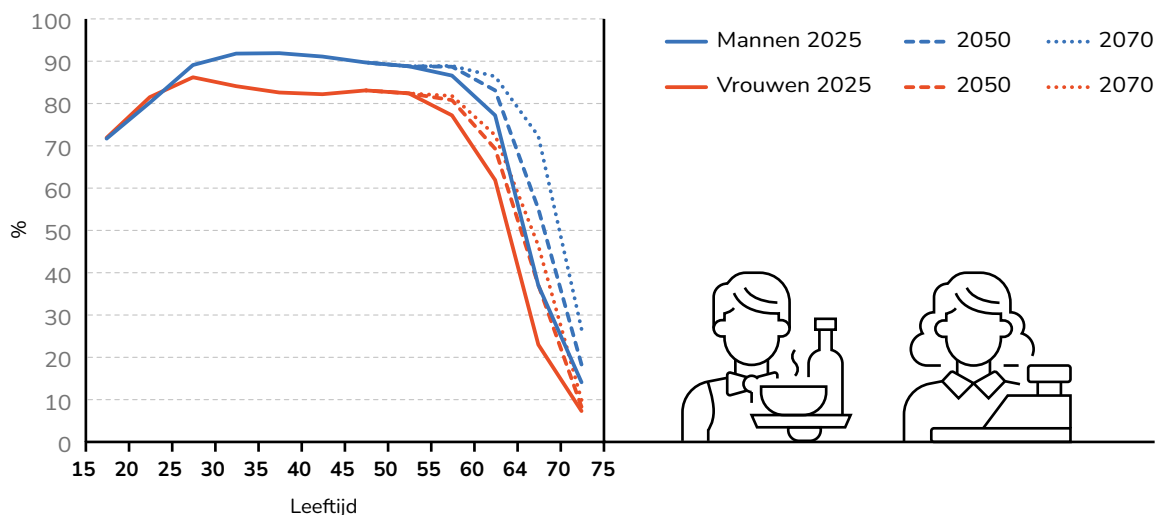
Arbeidsmarkt

Hoe de arbeidsmarkt er op de langere termijn uit gaat zien is lastig te voorspellen. Het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) publiceren wel langetermijnverkenningen met visies op de mogelijke toekomstige ontwikkeling van Nederland, waaronder op het terrein van economie en arbeidsmarkt (CPB, 2024; PBL, 2025). De gepresenteerde varianten schetsen echter sterk van elkaar verschillende toekomstbeelden en zijn niet zozeer bedoeld als voorspellingen. De toekomstige ontwikkelingen worden vooral bepaald door een samenspel van economische, technologische, demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen. Demografische ontwikkelingen hebben een effect op de toekomstige omvang en samenstelling van de bevolking in de werkzame leeftijden, oftewel de potentiële beroepsbevolking. Een daling van de vruchtbaarheid naar een (veel) lager niveau dan het huidige niveau zal op termijn gevolgen hebben voor het aanbod en de instroom van het aantal jongeren op de arbeidsmarkt.

Langer doorwerken

Om het effect van (zeer) lage vruchtbaarheid op de arbeidsmarkt in kaart te brengen veronderstellen we dat het patroon van de toekomstige arbeidsparticipatie gelijk is aan de huidige situatie met uitzondering van de arbeidsparticipatie op oudere leeftijd. Om de AOW in een vergrijzende samenleving betaalbaar te houden is in 2012 de *Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd* ingevoerd, waardoor de AOW-leeftijd, gekoppeld aan de levensverwachting, al is gestegen en in de toekomst geleidelijk verder zal toenemen.¹⁵ Dit heeft al geleid tot hogere participatie op oudere leeftijd die in de toekomst waarschijnlijk verder zal doorzetten. De arbeidsparticipatie in 2025 en de veronderstelde participatie in 2070 zijn weergegeven in figuur 4.1. Hierin is de verwachte stijging van de AOW-leeftijd op basis van de verwachte stijging van de levensverwachting volgens de CBS-prognose van 2025 conform de genoemde wet verdisconteerd (zie figuur 3.1 in het vorige hoofdstuk).

Figuur 4.1. Veronderstelde arbeidsparticipatie naar leeftijdsgroep en geslacht in 2025, 2050 en 2070



Noot: Hierin is de verwachte stijging van de AOW-leeftijd verdisconteerd.

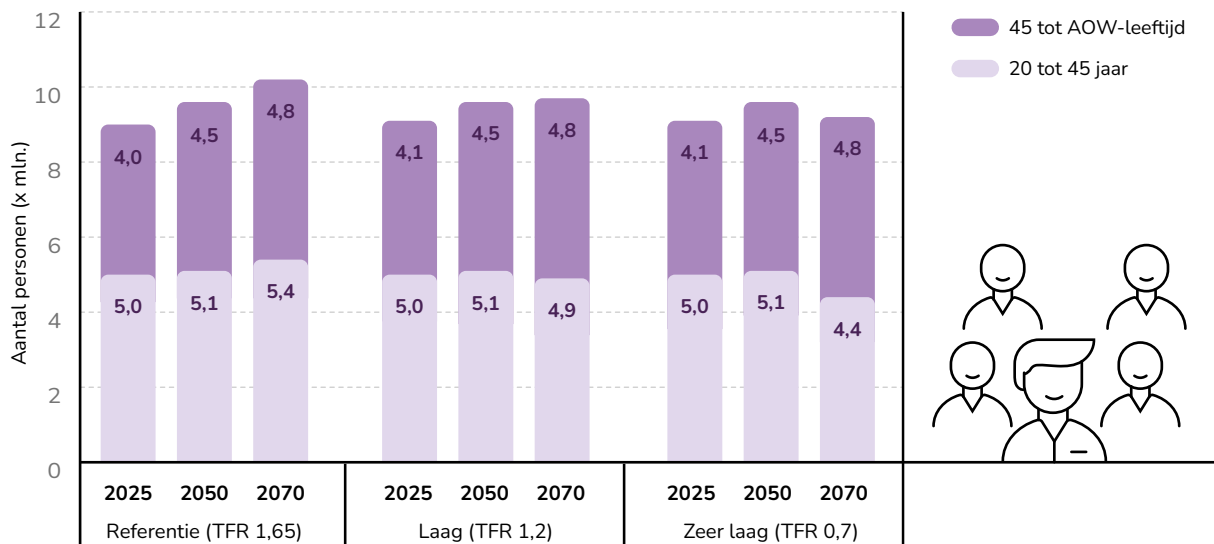
Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Werkzame beroepsbevolking

Als de veronderstelde arbeidsparticipatiecijfers worden toegepast op de demografische uitkomsten van de CBS-prognose (de referentie) en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten (zoals beschreven in hoofdstuk 2) levert dat de werkzame beroepsbevolking naar leeftijd en geslacht. De resultaten hiervan staan samengevat in onderstaande figuur 4.2 en tabel B2.1 in de bijlage.

¹⁵ In 2050 zal de pensioengerechtigde leeftijd naar verwachting 69 jaar zijn en in 2070 70 jaar (zie hoofdstuk 3).

Figuur 4.2. Werkzame beroepsbevolking (van 20 jaar tot AOW-leeftijd) naar leeftijdsgroep volgens het referentiescenario en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten in 2025, 2050 en 2070



Bron: Eigen berekeningen NIDI.

Bij de demografische ontwikkeling volgens de CBS-prognose (referentie) neemt de werkzame beroepsbevolking (van 20 jaar tot AOW-leeftijd) toe van 9 miljoen werkenden naar 9,6 miljoen in 2050 en 10,2 miljoen in 2070. De toename is het grootst bij de 45-plussers. De uitkomsten bij de lage vruchtbaarheidsvarianten voor 2050 zijn vrijwel identiek aan die bij de referentie (zie figuur 4.2). De lage vruchtbaarheidsvarianten hebben alleen effect op de bevolking jonger dan 25 jaar in 2050, alle 25-plussers waren immers al geboren in 2025. Voor de lage variant (TFR 1,2) betekent dit dat dit resulteert in ca. 40 duizend minder werkenden en voor de zeer lage variant (TFR 0,7) ca. 50 duizend minder werkenden in 2050. In 2070 zien we veel grotere effecten. In de lage varianten zijn in de periode 2025–2070 veel minder mensen geboren, waardoor de bevolking jonger dan 45 jaar in 2070 (zij zijn geboren in deze periode) veel lager is dan in de referentievariant. Dit heeft ook gevolgen voor het aantal werkenden. Waar het aantal werkenden in de leeftijdsgroep 20 tot 45 jaar bij in de referentievariant zal zijn gegroeid met ruim 400 duizend in 2070 ten opzichte van 2025, komen beide lage varianten veel lager uit. De lage variant leidt tot ruim een half miljoen minder werkenden in 2070 ten opzichte van het referentie in 2070. In de zeer lage variant loopt dit verschil op tot een miljoen minder werkenden van 20 tot 45 jaar. Voor de omvang van de groep 45-plussers verandert er niets, deze groep wordt niet beïnvloed door de veronderstellingen met betrekking tot de vruchtbaarheid.

De in figuur 4.2 getoonde resultaten hebben betrekking op het aantal werkzame personen. Niet iedereen heeft echter een voltijd baan. Vrouwen werken bovendien gemiddeld veel vaker in deeltijd dan mannen. Als we kijken naar de werkzame beroepsbevolking uitgedrukt

in full time equivalenten (fte's), dus gecorrigeerd voor werken in deeltijd, dan maakt dat weinig verschil. De omvang van de werkzame beroepsbevolking uitgedrukt in fte's is wel (ca. 15%) kleiner dan uitgedrukt in personen, maar de relatieve verschillen tussen de varianten zijn vergelijkbaar (zie tabel B2.1 in de bijlage).

Minder kinderen, meer uren werken?

Een lage of zeer lage vruchtbaarheid zal mogelijk kunnen leiden tot een hogere participatie (van vooral vrouwen). Gezinnen met kinderen zullen gemiddeld kleiner worden en er zullen relatief meer kinderloze stellen zijn, waardoor er minder voor (kleine) kinderen gezorgd hoeft te worden.¹⁶ Dit zou ook kunnen doorwerken in de participatie van vooral vrouwen op de arbeidsmarkt. Nu zien we dat met name vrouwen minder (uren) gaan werken als ze kinderen krijgen. Als we er van uitgaan dat de 'arbeidsparticipatiedip' van vrouwen rondom de vruchtbare leeftijden geheel verdwijnt door een dalend kindertal in 2070 (zie ter illustratie figuur B2.2. in de bijlage), heeft dat echter maar een gering effect. Het totaal aantal werkenden neemt slechts met iets minder dan 1% toe in beide varianten.^{17, 18}

¹⁶ Zie ook hoofdstuk 6 waarin we mogelijke gevolgen van dalende vruchtbaarheid op de samenstelling van huishoudens doorrekenen.

¹⁷ Dit is op zichzelf weer een gevolg van de lage vruchtbaarheidsveronderstellingen: de (potentiële) moeders in de meest vruchtbare leeftijden in 2070 zijn zelf geboren in de periode met lage vruchtbaarheidsveronderstellingen. De omvang van deze leeftijdsgroep is daardoor in 2070 veel kleiner dan nu (zie voor de uitkomsten van deze alternatieve variant tabel B.2.2 in de bijlage).

¹⁸ Als de arbeidsparticipatie van vrouwen op alle leeftijden enorm zou stijgen, bijvoorbeeld even hoog zou worden als die van mannen, zou het totaal aantal werkenden met ruim een half miljoen (6%) in 2070 toenemen.



5

Zorg

De vergrijzing — de toename van het aandeel ouderen in de samenleving — en vooral de dubbele vergrijzing — de toename van het aandeel 80-plussers binnen de groep ouderen — heeft grote gevolgen voor de toekomstige vraag naar zorg. Uit eerdere studies is al naar voren gekomen dat bij een stijging van de zorgvraag de spanning tussen zorgvraag en zorgaanbod zal toenemen.¹⁹ In dit hoofdstuk kijken we naar de effecten van (zeer) lage vruchtbaarheid op de zorgvraag (zorgkosten) en het potentiële zorgaanbod, zowel professioneel als mantelzorg.

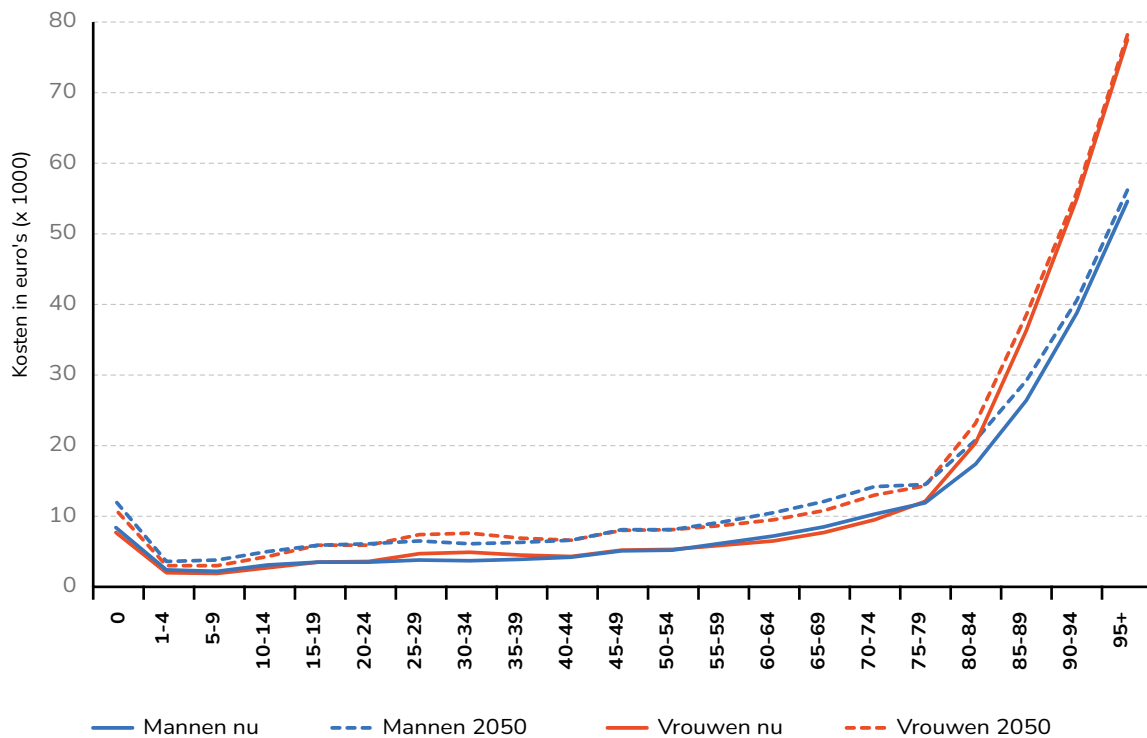


Zorgkosten

Om het effect van (zeer) lage vruchtbaarheid op de zorg in kaart te kunnen brengen veronderstellen we dat het patroon van de toekomstige zorgvraag zich ontwikkelt in lijn met de meest recente volksgezondheid toekomstverkenning van het RIVM.²⁰ Het RIVM verwacht dat door ontwikkelingen in de medische technologie en nieuwe behandelmethoden het zorggebruik toe zal nemen, vooral in de leeftijdsgroep 25- tot 75-jaar. Dit zien we terug in de huidige en toekomstige zorgkosten naar leeftijd en geslacht, zoals weergegeven in figuur 5.1. De zorgkosten zijn relatief hoog voor kleine kinderen door kosten rondom geboorte en neonatale zorg. Daarna zijn de kosten relatief laag en nemen langzaam toe naarmate men ouder wordt. Vanaf leeftijd 80 nemen de kosten sterk toe. Daarnaast zijn de zorgkosten vooral op oudere leeftijd voor vrouwen hoger dan voor mannen.

¹⁹ Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (2024), NIDI & CBS (2021).

²⁰ RIVM (2024).

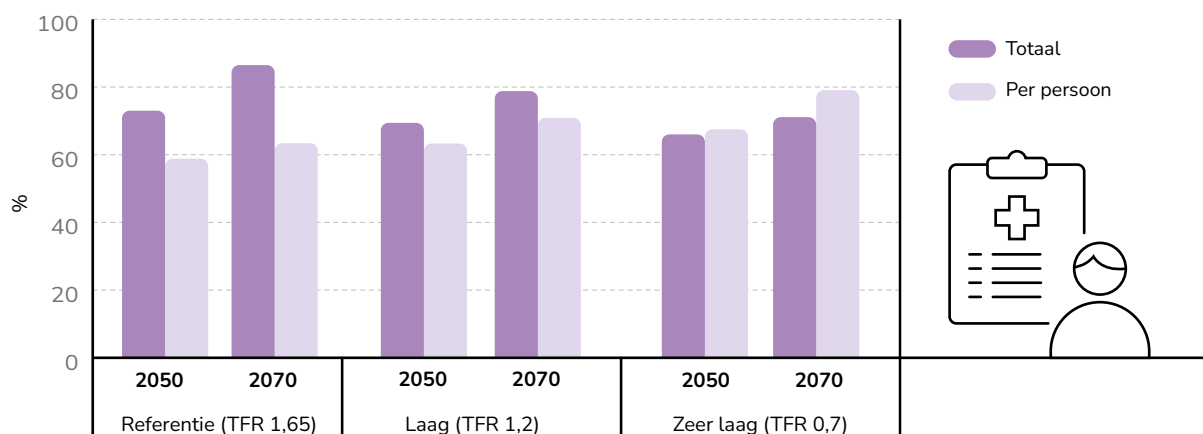
Figuur 5.1. Zorgkosten naar leeftijdsgroep en geslacht nu en in 2050

Bron: RIVM (2024).

Als deze zorgprofielen worden toegepast op het referentiescenario en de lage vruchtbaarheidsvarianten geeft dat inzicht in hoe de zorgkosten variëren als gevolg van een mogelijke dalend kindertal. De resultaten hiervan zijn samengevat in figuur 5.2, zowel de totale zorgkosten als de gemiddelde kosten per persoon. Naar verwachting zullen de totale zorgkosten fors toenemen. De zorgkosten zullen in 2050 bijna 75 procent hoger uitvallen dan nu en in 2070 ruim 85 procent hoger dan nu in het referentiescenario. De stijging van de zorgkosten is vooral een gevolg van de dubbele vergrijzing, want de zorgkosten nemen sterk toe vanaf leeftijd 80.

De uitkomsten voor beide lage vruchtbaarheidsvarianten gaan in dezelfde richting. Zowel de totale kosten als de gemiddelde kosten per persoon nemen sterk toe ten opzichte van nu. De totale zorgkosten nemen echter wel iets minder toe dan in het referentiescenario: in 2070 in het lage vruchtbaarheidsvariant (TFR 1,2) 80 procent hoger dan nu en in het zeer lage vruchtbaarheidsvariant (TFR 0,7) 70 procent hoger dan nu. Dit komt doordat de totale bevolkingsomvang in 2070 door de lagere vruchtbaarheid lager is dan in het referentiescenario. Omdat er in 2070 veel minder mensen jonger dan 45 jaar zijn wordt het aandeel ouderen in de bevolking groter, waardoor de gemiddelde zorgkosten per persoon juist meer toenemen.

Figuur 5.2. Relatieve stijging van de totale zorgkosten en kosten per persoon volgens het referentiescenario en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten in 2050 en 2070 ten opzichte van 2025 (percentages)



Bron: Eigen berekeningen NIDI.

Meer gezonde jaren

De resultaten zijn gevoelig voor de veronderstelde patronen van de toekomstige leeftijds-specifieke zorgkostenprofielen. Hoogleraar ouderengeneeskunde Westendorp betoogt bijvoorbeeld dat de ouderen van nu en in de toekomst vitaler en zelfstandiger zijn dan vroeger en steeds langer gezond zullen blijven, waardoor de zorgvraag mogelijk veel minder zal toenemen dan nu wordt gedacht²¹ Stel dat de 85- tot 90-jarigen in 2070 even gezond zijn als de 80- tot 85-jarigen nu, hoe ziet de zorgvraag er dan uit? De totale zorgkosten in het referentiescenario pakken in 2070 dan ongeveer 60 procent hoger uit dan nu²² In de lage variant liggen ze 50 procent hoger en in de zeer lage variant tussen de 40 en 45 procent hoger dan nu. De totale kosten zullen nog steeds hoger zijn dan nu, maar lager dan in de varianten weergegeven in figuur 6.2 (zie tabel B3.1 in de bijlage).

Minder handen aan het bed

De zorgkosten zullen ongeacht de variant sterk toenemen. Hoe verhoudt deze toename zich tot het zorgaanbod? Als indicator voor het zorgaanbod kunnen we kijken naar de ontwikkeling van de omvang van de beroepsbevolking en daarbinnen die van de beroepsbevolking werkzaam in de gezondheidszorg.

²¹ Zie bijvoorbeeld Franssen & Westendorp (2024).

²² We schuiven daartoe het toekomstige zorgkostenprofiel vanaf leeftijd 80 jaar 5 jaar op. Het zorgkostenprofiel van een 90 jarige wordt dat van een 85-jarige, en zo voort (zie figuur B3.1 in de bijlage).

In 2025 was bijna 8 procent van de beroepsbevolking, ongeveer 700 duizend personen, werkzaam in de gezondheidszorg. Onder de veronderstelling dat dat percentage in de toekomst gelijk zal blijven, zal de beroepsbevolking werkzaam in de gezondheidszorg in het referentiescenario groeien tot 800 duizend personen in 2070. Deze groei (+13%) is echter veel lager dan de groei van de zorgvraag (+85%). Om de verhouding tussen zorgvraag en -aanbod gelijk te houden zou de beroepsbevolking werkzaam in de gezondheidszorg moeten groeien tot wel 1,3 miljoen. In de zeer lage vruchtbaarheidsvariant (TFR 0,7) zouden er in 2070 ongeveer 1,2 miljoen in de zorg moeten werken om de groei van de zorgvraag bij te houden, bij een gelijkblijvend aandeel zijn dat er echter slechts 720 duizend. De resultaten voor de lage variant (TFR 1,2) laten een vergelijkbare discrepantie tussen zorgvraag en aanbod zien. Alle varianten zullen dus leiden tot spanning tussen de zorgvraag en het zorgaanbod. Technologische ontwikkelingen zouden de productiviteit in de zorg kunnen verhogen waardoor er minder mensen nodig zijn en de spanning tussen zorgvraag en zorgaanbod kan worden beperkt.

Mantelzorg

Naast de professionele gezondheidszorg is ook de mantelzorg van belang voor de zorgvraag in de toekomst. Voor de mantelzorg kijken we naar de mantelzorgratio, dat is de verhouding tussen het aantal 50–75-jarigen (de meeste gevers van mantelzorg) en het aantal 85-plussers (de meeste vragers van mantelzorg). In 2025 is de mantelzorgratio 13, oftewel 13 potentiële mantelzorgers per potentiële mantelzorgvrager. Door de dubbele vergrijzing (verdubbeling van het aantal 85-plussers die juist de meeste zorg vragen) neemt de mantelzorgratio in de toekomst sterk af tot nog maar 5 potentiële mantelzorgers per potentiële zorgvrager. Omdat de lage varianten niet verschillen in de aantallen 50–75-jarigen en 85-plussers zijn er echter geen verschillen tussen de drie varianten. Als mensen in de toekomst inderdaad vitaler en zelfstandiger zullen zijn en langer gezond blijven zouden de hier gehanteerde leeftijdsgrenzen misschien moeten worden aangepast. De groep potentiële mantelzorgers zou dan groter worden en de groep mantelzorgvragers juist kleiner.



6

Huishoudens en wonen

In dit hoofdstuk verkennen we de mogelijke gevolgen van een dalend kindertal voor de woningmarkt. De analyse richt zich op de vraagzijde van de woningmarkt, in het bijzonder op het aantal huishoudens en de samenstelling van huishoudens. De toekomstige huishoudenssamenstelling ramen we door de geraamde bevolkingssamenstelling van de drie varianten aan te sluiten bij de CBS-huishoudensprognose.²³ We onderscheiden zowel de kwantitatieve woonvraag (het totale aantal benodigde woningen) als de kwalitatieve woonvraag (soort woning). Voor het totaal aantal woningen gaan we er vanuit dat elk huishouden één woning vraagt. De kwalitatieve woonvraag wordt uitgesplitst naar woningtype (appartement versus eengezinswoning) en woninggrootte (in vierkante meters). Dit bepalen we door de raming van huishoudens te koppelen aan de woonvoorkeuren van huishoudens. Deze uitsplitsing is relevant in het licht van beleidskeuzes rondom woningbouwprogrammering en ruimtelijke ordening. We abstraheren van ontwikkelingen aan de aanbodzijde, zoals veranderingen in de woningbouw, en van mogelijke gedragsveranderingen in woonvoorkeuren en woongedrag. Deze afbakening maakt het mogelijk om de structurele demografische effecten van veranderende vruchtbaarheid op de woonvraag inzichtelijk te maken.

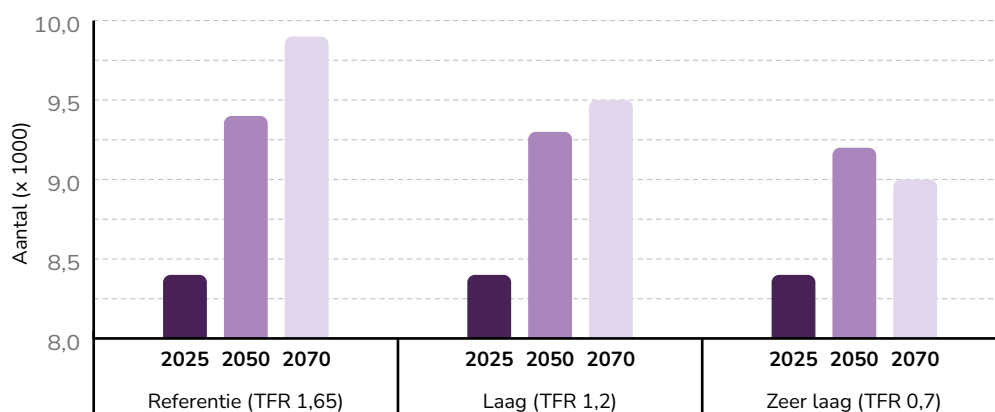
²³ Stoeldraijer et al. (2025). Een beknopte technische toelichting op de gehanteerde werkwijze is opgenomen in bijlage B4.1.



Aanhoudende groei huishoudens

In 2025 telt Nederland 8,4 miljoen huishoudens. In zowel de gehanteerde lage vruchtbaarheidsvarianten als het referentiescenario neemt het aantal huishoudens in 2050 en 2070 toe ten opzichte van 2025 (zie figuur 6.1).²⁴ De uitkomsten verschillen behoorlijk tussen de varianten, zowel in aantal huishoudens als naar huishoudsamenstelling.

Figuur 6.1. Aantal waargenomen huishoudens in 2025 en het aantal geraamde huishoudens in 2050 en 2070



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Volgens de referentievariant (TFR 1,65) stijgt het aantal huishoudens tot circa 9,4 miljoen in 2050. In de lage vruchtbaarheidsvariant (TFR 1,2) is de groei beperkter naar circa 9,3 miljoen en in de zeer lage vruchtbaarheidsvariant (TFR 0,7) naar circa 9,2 miljoen huishoudens in 2050. De lagere groei in deze varianten hangt samen met een kleinere bevolking als gevolg van de lagere vruchtbaarheid.

Op de langere termijn nemen de verschillen tussen de drie varianten verder toe. In de referentievariant (TFR 1,65) groeit het aantal huishoudens in 2070 met 1,5 miljoen ten opzichte van 2025, tot bijna 10 miljoen huishoudens. De twee lage varianten laten een duidelijk afwijkend beeld zien. In de lage variant bedraagt de toename 1 miljoen huishoudens, resulterend in circa 9,5 miljoen huishoudens in 2070. In de zeer lage variant (TFR 0,7) blijft de groei beperkt tot circa 0,6 miljoen huishoudens, wat neerkomt op ongeveer 9 miljoen huishoudens in 2070. De veronderstelde daling van de vruchtbaarheid in beide lage varianten leidt daarmee tot een kleinere bevolkingsomvang en een aanzienlijk minder sterke groei van het aantal huishoudens op de lange termijn. In de TFR 0,7 variant slaat de groei na 2050 zelfs om in een lichte krimp van het totale aantal huishoudens: van circa 9,2 miljoen huishoudens in 2050 naar ongeveer 9 miljoen in 2070.

²⁴ Zie tabel B4.1 in de bijlage voor de volledige uitsplitsing naar huishoudsamenstelling in negen groepen (alleenstaanden jonger dan 45, alleenstaanden 45+, paren zonder kinderen jonger dan 45, paren zonder kinderen 45+, paren met één kind, paren met twee kinderen of meer en eenoudergezinnen met één kind en eenoudergezinnen met twee kinderen of meer). De overige huishoudens worden in de figuren niet weergegeven (40 à 50 duizend huishoudens per jaar).

Meer kindarme huishoudens

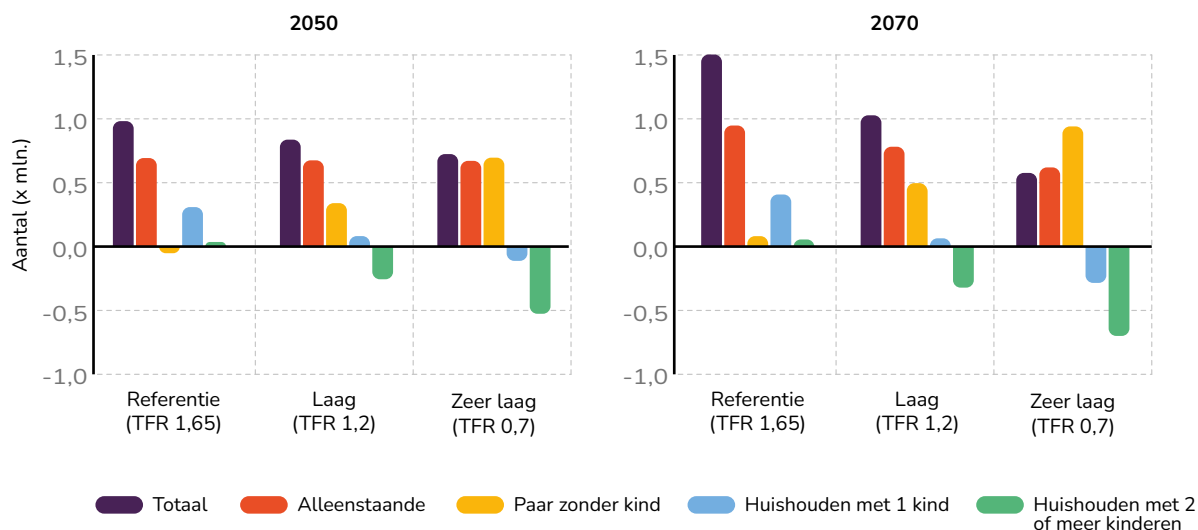
Er zijn opmerkelijke verschillen tussen de varianten te ontwaren als we inzoomen op het type huishouden (zie figuur 6.2). De groei van het aantal huishoudens in 2050 wordt in alle varianten gedragen door een toename van het aantal alleenstaanden. Dit is een voortzetting van een reeds lang ingezette trend van huishoudensverdunning door zowel individualisering als vergrijzing. In het tijdsbestek van deze ramingen is de ontwikkeling grotendeels toe te schrijven aan de voortgaande vergrijzing en in de lage vruchtbaarheidsvarianten ook door een afname van het aantal eenouderhuishoudens.²⁵ In 2070 kennen de twee lage varianten een kleinere toename van het aantal alleenstaanden dan in 2050 ten opzichte van de referentie. Dit komt doordat de geboortecohorten in de toekomst kleiner zijn als gevolg van de lagere vruchtbaarheid, waardoor het aantal (alleenstaande) jongeren afneemt.

Daarnaast zien we een verschuiving naar kindarme huishoudens in de lage vruchtbaarheidsvarianten. We zien een afname van het aantal en aandeel gezinnen met kinderen, een toename van paren zonder kinderen en een verschuiving van huishoudens met twee of meer kinderen naar huishoudens met 'slechts' één kind. In vergelijking met 2025 daalt het aantal gezinnen met twee of meer kinderen in 2050 in beide lage varianten: met circa 250 duizend huishoudens bij TFR 1,2 en met circa 500 duizend huishoudens bij TFR 0,7. Het aandeel huishoudens zonder kinderen neemt toe van ongeveer 68 procent in 2025 (en in de referentie in 2050) naar circa 73 procent bij lage vruchtbaarheid (TFR 1,2) en zelfs tot 78 procent bij zeer lage vruchtbaarheid (TFR 0,7). Vooral in de lage vruchtbaarheidsvariant is dit een sterk patroon. De verschuiving van huishoudens met kinderen naar huishoudens zonder kinderen zet in 2070 sterker door dan in 2050. De lagere vruchtbaarheid heeft immers gedurende een langere periode door kunnen werken.

Samenvattend laten de resultaten zien dat naarmate de vruchtbaarheid sterker daalt en de tijdshorizon verder ligt, de huishoudensamenstelling in toenemende mate verschuift richting een groter aandeel huishoudens zonder kinderen.

²⁵ Alle drie de varianten hanteren dezelfde verdelingen over huishoudensamenstelling naar leeftijd en geslacht volgens de CBS-huishoudensprognose. We houden dus geen rekening met een mogelijke afname van relatievorming of toename van (echt) scheiding doordat mensen minder kinderen hebben en kinderen een mogelijke reden kunnen zijn om een relatie te vormen dan wel bij elkaar te blijven. Indien een afname van het kindertal de individualisering verder versterkt (door meer (echt) scheiding en minder relatievorming) dan zou het aandeel alleenstaanden verder toenemen.

Figuur 6.2. Verandering totaal aantal huishoudens en type huishouden in 2050 en 2070 ten opzichte van 2025



Bron: Eigen berekeningen NIDI.

Woonvoorkeuren

Om een onderbouwd beeld te krijgen van de toekomstige woonvraag brengen we eerst het huidige woongedrag van Nederlandse huishoudens in kaart. Daarbij gaan we uit van de woonpatronen van huishoudens die aangeven tevreden te zijn met hun huidige woon-situatie.²⁶ Alleenstaanden (vooral onder de 45 jaar) wonen relatief vaak en naar tevredenheid in een appartement en minder vaak in een eengezinswoning. Stellen zijn juist vaker in een eengezinswoning te vinden. Naarmate er één of meer kinderen aanwezig zijn, wonen mensen vaker in een eengezinswoning. Voor de grootte van de woning zien we een vergelijkbaar beeld, gezinnen met kinderen wonen vaker in een grotere woning en minder vaak in een kleine woning. Gezinnen met meer kinderen wonen eveneens groter. Alleenstaanden (met name onder de 45 jaar) wonen vaker kleiner.

Op basis van de verwachte huishoudenssamenstelling in 2050 en 2070 en de waargenomen woonpatronen van huishoudens ramen we vervolgens de kwalitatieve woonvraag per variant. Hierbij vertalen we het aantal huishoudens per type huishouden naar een vraag naar woningtypen (appartement versus eengezinswoning) en woonoppervlakte (in m²).²⁷

²⁶ Een nadere toelichting is opgenomen in bijlage B4.2; tabel B4.1 in de bijlage geeft een overzicht van de verdeling van woonpatronen naar huishoudenssamenstelling.

²⁷ De uitkomsten van de doorrekening zijn opgenomen in tabel B4.2 in de bijlage.

Meer appartementen, kleinere woningen

De verwachte woonvraag naar woningtype en grootteklasse in 2070 afgezet tegen de huidige woonvoorraad is weergegeven in figuur 6.3 (zie de bijlage voor 2050). Om aan de toekomstige woonvraag te voldoen zullen er met name meer kleinere appartementen ($<100\text{m}^2$) en middelgrote tot grote eengezinswoningen (75 tot 150m^2) bij moeten komen. De vraag naar grotere appartementen neemt slechts beperkt toe, terwijl voor zeer grote appartementen een afname van de vraag wordt voorzien. Dergelijke appartementen maken nu ook slechts een klein deel uit van de huidige woningvoorraad (rond de 100 duizend zeer grote tegen 1,5 miljoen kleine appartementen). Ook de huidige voorraad zeer grote eengezinswoningen ($>150\text{m}^2$) blijkt de toekomstige vraag te overtreffen. Uitgaande van het referentiescenario zijn er 285 duizend zeer grote eengezinswoningen *minder* nodig. Afgezet tegen de huidige voorraad van circa 1,6 miljoen is dat een fors overschot. De dalende vraag naar grote woningen hangt samen met de toename van het aantal alleenstaanden als gevolg van de vergrijzing. In de lagere vruchtbaarheidsvarianten komt daar specifiek een afname van kinderrijke gezinnen bij.

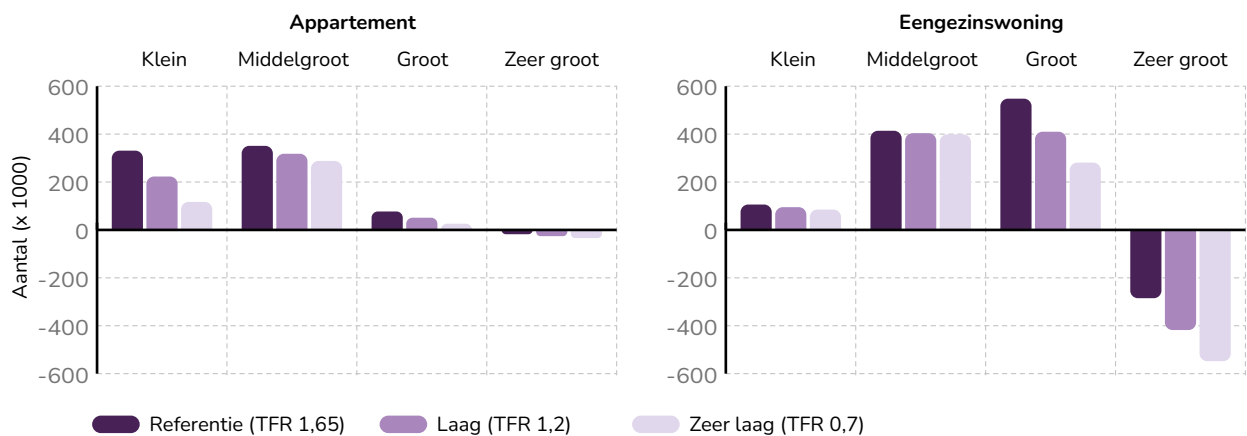
Een lagere vruchtbaarheid werkt in 2070 in alle woningsegmenten door. Naarmate de vruchtbaarheid daalt neemt zowel de vraag naar kleinere appartementen als grote eengezinswoningen af. Dit lijkt wellicht contra intuïtief; maar is te verklaren doordat een lager kindertal doorwerkt in een kleinere bevolking met minder jongeren én een kleiner aandeel gezinnen met kinderen. Jonge alleenstaanden (<45 jaar) wonen veelal in kleinere appartementen; met een lagere vruchtbaarheid zal er dus op de lange termijn minder vraag zijn naar



kleinere appartementen. De vraag naar grotere eengezinswoningen neemt sterk af naarmate de vruchtbaarheid verder daalt (TFR 1,2 en TFR 0,7). Dit is het gevolg van de afname van het aantal kinderrijke gezinnen, die relatief vaak in grote eengezinswoningen wonen.

Als we niet naar 2070 maar naar het eerdere tijdstip van 2050 kijken (figuur B4.2 in de bijlage) dan zien we over het algemeen vergelijkbare patronen. De verschillen in woonbehoefte tussen de varianten en naar woningtype zijn kleiner in 2050 dan in 2070, doordat een dalende vruchtbaarheid minder de tijd heeft gehad om door te werken tot een bevolking met minder jonge alleenstaanden, met meer paren zonder kinderen en minder kinderrijke gezinnen.

Figuur 6.3. Verwachte woonvraag naar type in 2070 ten opzichte van de woningvoorraad in 2025



Noot: Klein = <75 m², middelgroot = 75–99 m², groot = 100–149 m² en zeer groot = 150+ m².

Bron: Eigen berekeningen NIDI.

7

Conclusie op hoofdlijnen

Dit verkennende onderzoek had als centrale vraag: Wat zijn de verwachte gevolgen op hoofdlijnen in 2050 en 2070 voor de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid, het zorgstelsel en de woningmarkt als het gemiddeld kindertal daalt? Dit hebben we onderzocht door de gevolgen van een lage vruchtbaarheidsvariant (TFR 1,2) en een zeer lage variant (TFR 0,7) te vergelijken met de meest recente CBS-bevolkingsprognose (TFR 1,65) — die diende als referentie — voor de jaren 2050 en 2070. In de tabel hiernaast zijn de belangrijkste resultaten cijfermatig samengevat.

1. Minder kinderen, sterkere vergrijzing

Volgens de CBS-bevolkingsprognose (referentie) komt de bevolking in 2070 uit op 20,6 miljoen inwoners, 14 procent meer dan nu. Bij een lage vruchtbaarheid (TFR 1,2) groeit de bevolking nog wel, maar veel minder (4,5%) tot 18,9 miljoen in 2070. In 2070 worden er dan rond de 140 duizend kinderen geboren per jaar tegen circa 210 duizend kinderen volgens de CBS-prognose. Bij een zeer lage vruchtbaarheid (TFR 0,7) daalt het aantal geboorten zo sterk dat het tot bevolkingskrimp leidt naar 17,2 miljoen inwoners. In 2070 worden er dan rond de 70 duizend kinderen per jaar geboren, oftewel meer dan een halvering ten opzichte van de referentie. Hoe groter de daling van het aantal geboorten hoe meer de samenleving ontgroent en vergrijst.

Tabel 7.1. Kernuitkomsten doorrekening vruchtbaarheidsvarianten

		Referentie (TFR 1,65)		Laag (TFR 1,2)		Zeër laag (TFR 0,7)	
	2025	2050	2070	2050	2070	2050	2070
Bevolking							
Aantal inwoners (x mln.)	18,0	19,6	20,6	18,7	18,9	17,9	17,2
Aantal geboorten (x 1000)	166	191	209	139	137	81	73
Sociale zekerheid							
Grijze druk	30	35	31	35	33	35	35
Groene druk	34	35	33	27	25	20	17
Arbeid							
Werkzame beroepsbevolking (x mln.)	9,0	9,6	10,2	9,6	9,7	9,5	9,2
Beroepsbevolking in fte's (x mln.)	7,6	8,1	8,6	8,1	8,2	8,1	7,8
Zorg							
Totale zorgkosten (index)	100	148	159	144	151	141	144
Gemiddelde zorgkosten (p.p., index)	100	136	140	139	145	142	151
Zorgpersoneel (index)	100	106	113	106	107	106	102
Mantelzorgratio	13,3	5,2	5,0	5,2	5,0	5,2	5,0
Huishoudens en wonen							
Aantal huishoudens (x mln.)	8,4	9,4	9,9	9,3	9,5	9,2	9,0
% kinderloze huishoudens	68	68	68	73	75	78	81
% huishoudens met 1 kind	14	16	16	14	13	11	10
% huishoudens met 2+ kinderen	18	16	16	13	12	11	9

Bron: Eigen berekeningen NIDI.

2. Ontgroening en sociale zekerheid

De grijze druk, en daarmee de druk op de betaalbaarheid van de sociale zekerheidsregelingen gericht op ouderen, zal de komende 20 jaar toenemen ongeacht de mogelijke daling van het kindertal. Naarmate lagere vruchtbaarheid langer voortduurt, zal de bevolking in de werkzame leeftijdsgroepen geleidelijk steeds kleiner worden en daarmee ook het aantal werkenden dat sociale zekerheidspremies afdraagt. Het verschil in grijze druk tussen de lage vruchtbaarheidsvarianten ten opzichte van de CBS-prognose wordt op de langere termijn steeds groter. Door een flinke afname van het aantal kinderen in de lage vruchtbaarheidsvarianten neemt de groene druk juist sterk af waardoor het gebruik van kinderopvang en het onderwijs veel lager zal zijn.

3. Beperkte effecten arbeidsmarkt

De toekomstige arbeidsmarkt is onzeker en afhankelijk van economische, technologische, demografische en sociaal-culturele ontwikkelingen. Een (zeer) lage vruchtbaarheid zal op termijn vooral gevolgen hebben voor de instroom van jongeren op de arbeidsmarkt (jonger dan 25 in 2050 en jonger dan 45 in 2070). In het referentiescenario groeit de werkzame beroepsbevolking van 9 miljoen in 2025 naar 10,2 miljoen in 2070, vooral door hogere participatie van 45-plussers en langer doorwerken via de stijgende AOW-leeftijd. In 2050 zijn de verschillen tussen de varianten nog klein, maar in 2070 leiden lage (TFR 1,2) en zeer lage vruchtbaarheid (TFR 0,7) tot respectievelijk ruim een half miljoen en één miljoen minder werkenden van 20 tot 45 jaar ten opzichte van het referentiescenario. Ook gecorrigeerd voor deeltijdwerk (fte's) blijven de relatieve verschillen vergelijkbaar.

4. Minder handen om te zorgen

Een afname van de vruchtbaarheid heeft op zichzelf beperkte invloed op de kosten van zorg in de toekomst maar maakt het wel lastiger om de zorgkosten als samenleving te dragen. De totale kosten van zorg worden vooral bepaald door de reeds ingezette vergrijzing. De totale zorgkosten stijgen in het referentiescenario met circa 75 procent in 2050 en 85 procent in 2070, vooral doordat de kosten sterk oplopen vanaf leeftijd 80 jaar. In de lage vruchtbaarheidsvarianten nemen de totale kosten iets minder toe door een kleinere bevolking, maar de gemiddelde kosten per persoon stijgen juist sterker door een groter aandeel ouderen in de bevolking. Als ouderen in de toekomst langer gezond blijven, kan de kostenstijging beperkter zijn, maar nog steeds aanzienlijk. Tegelijk groeit het zorgaanbod door arbeidskrapte waarschijnlijk veel minder snel dan de zorgvraag, waardoor in alle varianten tekorten aan zorgpersoneel ontstaan, tenzij productiviteitsstijgingen dit opvangen. De mantelzorgratio daalt sterk door de dubbele vergrijzing, maar wordt in de tijdshorizon van deze studie (nog) niet nadelig beïnvloedt door een afnemend kindertal. De leeftijdsgroep (55-plussers) op wiens schouders de mantelzorg terecht komt in 2050 en 2070 is immers nu al geboren.

5. Woningmarkt

Door de reeds ingezette vergrijzing zal het aantal huishoudens en dan vooral het aantal alleenstaanden nog sterk doorgroeien. De lage vruchtbaarheidsvarianten leiden echter tot een kleinere bevolkingsomvang en op de lange termijn tot een aanzienlijk minder sterke groei van het aantal huishoudens ten opzichte van de CBS-huishoudensprognose. In de lage variant (TFR 0,7) slaat de groei na 2050 zelfs om in een lichte krimp van het totale aantal huishoudens. De lagere vruchtbaarheid werkt door in een lagere groei van het aantal

gezinnen met kinderen, een toename van stellen zonder kinderen en een verschuiving van huishoudens met twee of meer kinderen naar huishoudens met 'slechts' één kind. Hierdoor groeit waarschijnlijk de vraag naar kleinere appartementen en middelgrote woningen.

Ingrijpende gevolgen bij structureel dalend kindertal

Een substantiële en structurele daling van de vruchtbaarheid zal ingrijpende en blijvende gevolgen hebben voor de toekomstige omvang en samenstelling van de Nederlandse bevolking. We zien dat bij de lage en zeer lage vruchtbaarheidsvarianten in de periode 2025–2070 het aandeel jongeren in de bevolking en de beroepsbevolking steeds kleiner zal worden. Als deze lage niveaus van vruchtbaarheid ook na 2070 blijven voortduren zal deze trend zich nog verder doorzetten. De 45-minners in 2070 krijgen dan zelf ook weer relatief weinig kinderen, waardoor deze kinderen tegen de tijd dat zij instromen op de arbeidsmarkt weer een nog kleinere groep zijn dan hun ouders toen die instroomden. Dit proces leidt ook tot tegengestelde ontwikkelingen. Door de vergrijzing zal, naast de druk op de betaalbaarheid van bijvoorbeeld de AOW, ook de druk op het zorgstelsel toenemen. Dit leidt mogelijk tot forse tekorten aan zorgpersoneel. Aan de andere kant zal door de ontgroening de vraag naar personeel in het onderwijs en kinderopvang sterk af kunnen gaan nemen. Op de woningmarkt vraagt de verwachte mismatch tussen toekomstige woningvraag en bestaande woningvoorraad enerzijds om terughoudendheid in de bouw van nieuwe grote woningen, maar biedt ook kansen voor het efficiënter benutten van bestaande woningen, bijvoorbeeld door woningsplitsing en woningdeling.

In het algemeen kan worden gesteld dat de diverse geschetste ontwikkelingen in de lage variant iets minder snel en ingrijpend zijn dan in de zeer lage vruchtbaarheidsvariant. Omdat de effecten van lagere vruchtbaarheid vooral op langere termijn zichtbaar worden, is het van belang om deze demografische ontwikkelingen expliciet mee te nemen in strategische keuzes en langetermijnvisies op de verschillende beleidsterreinen. De resultaten onderstrepen het belang van overheidsbeleid dat rekening houdt met uiteenlopende demografische toekomstbeelden.

Bij het interpreteren van de uitkomsten van de effecten van lagere vruchtbaarheid is het wel van belang er rekening mee te houden dat een blijvende lage vruchtbaarheid waarschijnlijk ook de andere elementen van de doorrekeningen kan beïnvloeden die we nu constant hebben gehouden. We zijn ervan uitgegaan dat de veronderstellingen van het CBS met betrekking tot migratie en sterfte ook voor de lage vruchtbaarheidsvarianten opgaan. Het is echter aannemelijk dat mocht de vruchtbaarheid voor lange tijd dalen naar een laag niveau, dit kan leiden tot arbeidstekorten. Dit zou de behoefte aan arbeidsmigranten kunnen vergroten. Voorbeelden van landen met lage vruchtbaarheid en een krimpende bevolking (Japan, Zuid-Korea) laten zien dat, ook in dergelijke gesloten landen voor migranten, de

poorten onder druk van een krimpende bevolking meer open gaan. Wel moet hierbij bedacht worden dat de traditionele herkomstlanden van arbeidsmigranten in Nederland waarschijnlijk met vergelijkbare ontgroenings- en vergrijzingsproblematiek te maken gaan krijgen en als bron voor arbeidsmigranten weg zullen vallen.²⁸ Aan de andere kant hebben we ook geen rekening gehouden met andere mogelijke ontwikkelingen, zoals technologische innovatie, herschikking van economische activiteiten en investeringen in menselijk kapitaal. Dergelijke ontwikkelingen zouden potentieel bij kunnen dragen aan de verhoging van de productiviteit en draagkracht van de samenleving, waardoor 'demografische tekorten' in de toekomst wellicht kunnen worden gecompenseerd.²⁹

Hoe waarschijnlijk is aanhoudende lage vruchtbaarheid? Welke variant is het meest plausibel? Een verkenning als deze draagt uiteraard veel onzekerheden met zich mee. Een daling van de vruchtbaarheid lijkt echter niet geheel onaannemelijk gegeven trends in andere landen. Daarbij lijkt een TFR van 1,2 veel waarschijnlijker dan 0,7. We rekenden op verzoek van het ministerie van SZW specifiek de maatschappelijke effecten door van lage vruchtbaarheidsscenario's. Het doorrekenen van andere scenario's, bijvoorbeeld een sterkere stijging van de vruchtbaarheid dan waar de CBS-bevolkingsprognose van uitgaat (het referentiescenario), viel buiten de opdracht van dit rapport. Een dergelijke exercitie zou evenzeer inzichtelijk kunnen zijn als mogelijk toekomstbeeld. De waarde van deze verkenning zit vooral in de bandbreedte die het laat zien aan beleidsmakers. Hoeveel zou een substantiële daling van de vruchtbaarheid nu kunnen uitmaken op de langere termijn? Dan blijkt het antwoord: het hangt van het onderwerp/ beleidsterrein af hoe sterk. Maar een echte structurele daling zal ingrijpende gevolgen hebben op alle vlakken van de samenleving.

28 WRR (2025).

29 CPB (2024), Myrskylä et al. (2025).

Lijst van termen

Dubbele vergrijzing De toename van het aandeel van de alleroudsten binnen de groep ouderen in de samenleving. Bijvoorbeeld het aandeel 85-plussers binnen de groep 65-plussers.

Gemiddeld kindertal Zie TFR.

Groene en grijze druk De groene druk is de verhouding tussen het aantal jongeren en de bevolking in de werkzame leeftijden en de grijze druk is de verhouding tussen het aantal ouderen en de bevolking in de werkzame leeftijden. Jongeren definiëren we als iedereen jonger dan 20 jaar, ouderen als iedereen vanaf de AOW-leeftijd en de bevolking in de werkzame leeftijden als iedereen van 20 jaar of ouder en beneden de AOW-leeftijd. Deze berekening van de groene en grijze druk houdt rekening met de verwachte stijging van de AOW-leeftijd. Dit wordt ook wel de dynamische groene en grijze druk genoemd.

$$\text{Druk} = 100 \times \text{aantal jongeren of ouderen} / \text{aantal in werkzame leeftijd}.$$

Mantelzorgratio De verhouding tussen het aantal 50–75-jarigen (de meeste gevers van mantelzorg) en het aantal 85-plussers (de meeste vragers van mantelzorg).

$$\text{Ratio} = \text{aantal 50 tot 75-jarigen} / \text{aantal 85-plussers}.$$

TFR Total Fertility Rate ook wel vruchtbaarheidscijfer genoemd: Het gemiddeld kindertal per vrouw indien de huidige leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen gedurende het leven van een vrouw gelijk zouden blijven.

Vergrijzing De toename van het aandeel ouderen in de samenleving.

Vervangingsniveau Het vruchtbaarheidsniveau waarbij de bevolkingsomvang, als er geen immigratie en emigratie is, op de lange termijn constant blijft.

Vruchtbaarheid Zie TFR.

Literatuur

- Centraal Planbureau (2024)**, *Kiezen voor later — Vier visies voor 2050. Een langetermijnverkenning voor de Nederlandse economie*. Den Haag: CPB, 120 p.
- Duin, C. van, P. Feijten, C. Huisman, J. Nauta en M. Wennekes (2025)**, Kernprognose 2025–2070: 20,6 miljoen inwoners verwacht in 2070. *Statistische Trends*, 16-12-2025.
- Franssen, B. en R. Westendorp (2024)**, De toekomst is niet zwart, niet wit, maar verschillende tinten grijs. Vereniging Reable Nederland.
- Myrskylä, M., J. Hellstrand, S. Lappo, A. Lorenti, J. Nisén, Z. Rao en H. Tikanmäki (2025)**, Declining fertility, human capital investment, and economic sustainability. *Demography*, 62 (2): 489-514.
- NIDI & CBS (2021)**, Bevolking 2050 in beeld: opleiding, arbeid, zorg en wonen. Eindrapport Verkenning Bevolking 2050, Den Haag: NIDI, 145 p.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2025)**, *Toekomstverkenning WLO: Vier varianten voor Nederland in 2040, 2050 en 2060*. Den Haag: PBL, 74 p.
- RIVM (2024)**, *Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024. Kiezen voor een gezonde toekomst*. RIVM-rapport 2024-0110. Bilthoven; RIVM, 82 p.
- Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 (2024)**, *Gematigde groei—Rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050*. Den Haag, 407 p.
- Stoeldraijer, L., C. van Duin, P. Feijten, C. Fang, en N. Kooiman (2025)**, Huishoudensprognose 2024-2070: bijna 10 miljoen huishoudens verwacht in 2070. *Statistische Trends*, 17-12-2024.
- Tweede Kamer**, 2024-2025, 36 410, nr. 112.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2024)**, *World Population Prospects 2024. Data sources*.
- Wet verandering koppeling AOW-leeftijd* (Stb. 2020, 503).
- Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd* (Stb. 2012, 328).
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2025)**, *Met de mondiale demografie mee. Anticiperen op krimpend arbeidsaanbod in het buitenland*. WRR rapport 114, Den Haag: WRR.
- Wijk, D. van (2025)**, Gaat het kindertal weer stijgen? *Demos*, 41 (9): 1-4.

Bijlagen

B1. Demografische ontwikkelingen

B1.1. Prognosemethodiek

Voor de berekeningen van de demografische ontwikkelingen op basis van de lage vruchtbaarheidsveronderstellingen is gebruik gemaakt van een demografisch cohortcomponentenmodel, dezelfde methodiek als ook door het CBS wordt gebruikt. In een dergelijk model wordt op basis van een beginbevolking, uitgesplitst naar geslacht en leeftijd, de jaarlijkse verandering van die bevolking door de demografische componenten geboorte, sterfte en migratie doorgerekend. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van leeftijds- en geslachts-specifieke sterfte- en emigratiekansen, leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen voor vrouwen en leeftijds- en geslachtsspecifieke immigratieaantallen. Op basis van trends uit het verleden en verwachtingen voor de toekomst kunnen veronderstellingen over veranderingen in de diverse leeftijds- en geslachtsspecifieke componenten in de loop van de prognoseperiode worden meegenomen. Denk hierbij aan een daling van de sterftetekansen, toe- of afname van migratie en daling of stijging van de vruchtbaarheidskansen in de loop van de tijd.

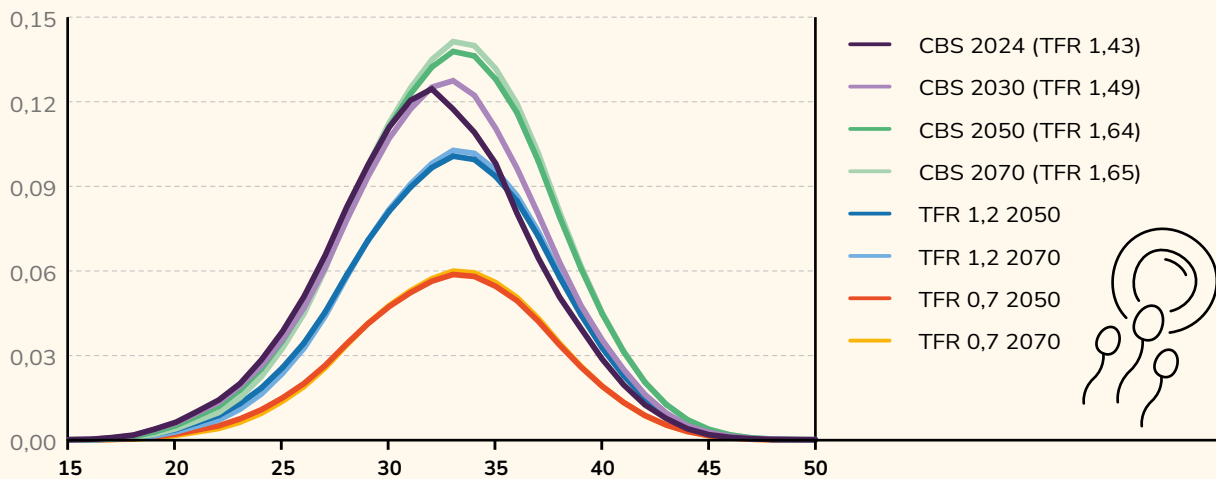
In dit rapport nemen we voor de doorrekening van de lage vruchtbaarheidsscenario's de CBS-bevolkingsprognose 2025 als basis. De beginbevolking is de bevolking op 1 januari 2025. Omdat we primair geïnteresseerd zijn in het effect van lage vruchtbaarheid, gebruiken we voor de sterfte en migratie dezelfde veronderstellingen als het CBS heeft gebruikt. Dat betekent dat veronderstelde toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de sterftetekansen, emigratiekansen en immigratieaantallen identiek zijn aan die van het CBS. Alleen de (leeftijdsspecifieke) vruchtbaarheidskansen worden zodanig aangepast (verlaagd) dat de totale vruchtbaarheid voldoet aan specificaties van de lage vruchtbaarheidsscenario's (zie B1.2).

B1.2. Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheid

In het voor dit rapport gebruikt cohortcomponentenmodel (zie B1.1) hanteren we als basis de veronderstelde leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen van vrouwen conform de CBS-prognose 2025. Voor de lage vruchtbaarheidsscenario's worden de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidskansen vervolgens met dezelfde fractie verlaagd als de in de scenario's veronderstelde toekomstige TFR-waarden ten opzicht van de TFR-waarden volgens de

CBS-prognose. De CBS-prognose veronderstelt een geleidelijke verschuiving van de gemiddelde leeftijd bij het krijgen van kinderen van 31,8 jaar in 2024 naar 32,9 jaar in 2070. Deze verschuiving van het leeftijdsspecifieke patroon wordt ook in de beide lage vruchtbaarheidsscenario's meegenomen. Onderstaande figuur laat zien hoe in de CBS-prognose de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheid verandert door de veronderstelde gemiddelde hogere leeftijd en stijgende TFR. De top van de curve schuift naar rechts en wordt hoger. In de beide lage vruchtbaarheidsscenario's ligt de top op dezelfde leeftijd als bij de CBS-prognose, maar de top ligt wel veel lager.

Figuur B1.1. Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheid volgens de CBS-prognose in 2024, 2030, 2050 en 2070 en de NIDI lage vruchtbaarheidsscenario's in 2050 en 2070



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

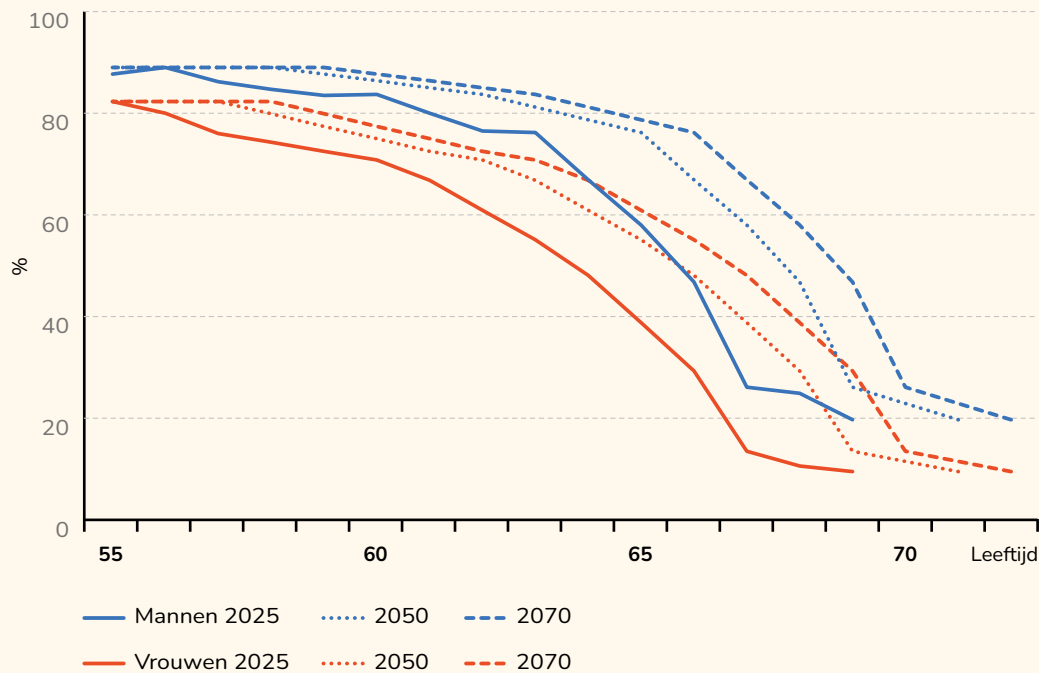
Tabel B1.1. Kernindicatoren volgens de CBS-prognose 2025 en de NIDI lage vruchtbaarheidsscenario's voor de jaren 2025, 2050 en 2070

		CBS-prognose		TFR 1,2		TFR 0,7	
	2025	2050	2070	2050	2070	2050	2070
Aantal inwoners (x mln.)	18,0	19,6	20,6	18,7	18,9	17,9	17,2
Aantal geboorten (x 1000)	166	191	209	139	137	81	73
Aantal overlijdens (x 1000)	173	209	192	208	188	208	188
Aantal immigranten (x 1000)	312	310	312	310	312	310	312
Aantal emigranten (x 1000)	211	253	258	241	229	233	200
Gemiddeld kindertal (TFR)	1,42	1,64	1,65	1,20	1,20	0,70	0,70

Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

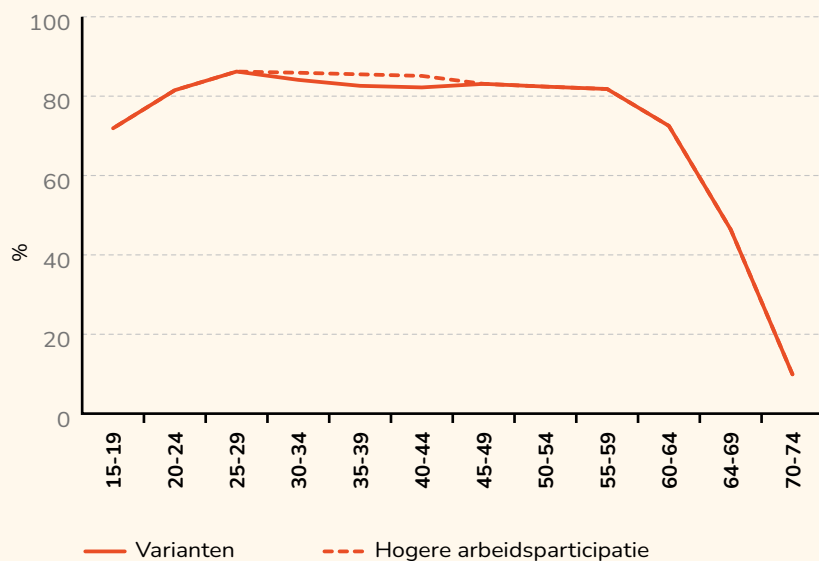
B2. Arbeidsmarkt

Figuur B2.1. Arbeidsparticipatie ouderen (55+) naar leeftijd en geslacht in 2025, 2050 en 2070



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Figuur B2.3. Arbeidsparticipatie van vrouwen naar leeftijdsgroep zoals verondersteld in de lage vruchtbaarheidsvarianten en met hogere arbeidsparticipatie in 2070



Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Tabel B2.1. Werkzame beroepsbevolking naar leeftijdsgroep volgens het referentie-scenario en de NIDI lage vruchtbaarheidsscenario's in 2025, 2050 en 2070 (aantallen personen en fte's x mln.)

	2025	Referentie		TFR 1,2		TFR 0,7	
		2050	2070	2050	2070	2050	2070
Personen							
20 tot 45 jaar	5,0	5,1	5,4	5,1	4,9	5,1	4,4
45 tot AOW-leeftijd	4,0	4,5	4,8	4,5	4,8	4,5	4,8
Totaal	9,0	9,6	10,2	9,6	9,7	9,5	9,2
Fte's							
20 tot 45 jaar	4,2	4,3	4,6	4,3	4,1	4,3	3,7
45 tot AOW-leeftijd	3,4	3,8	4,1	3,8	4,1	3,8	4,1
Totaal	7,6	8,1	8,6	8,1	8,2	8,1	7,8

Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

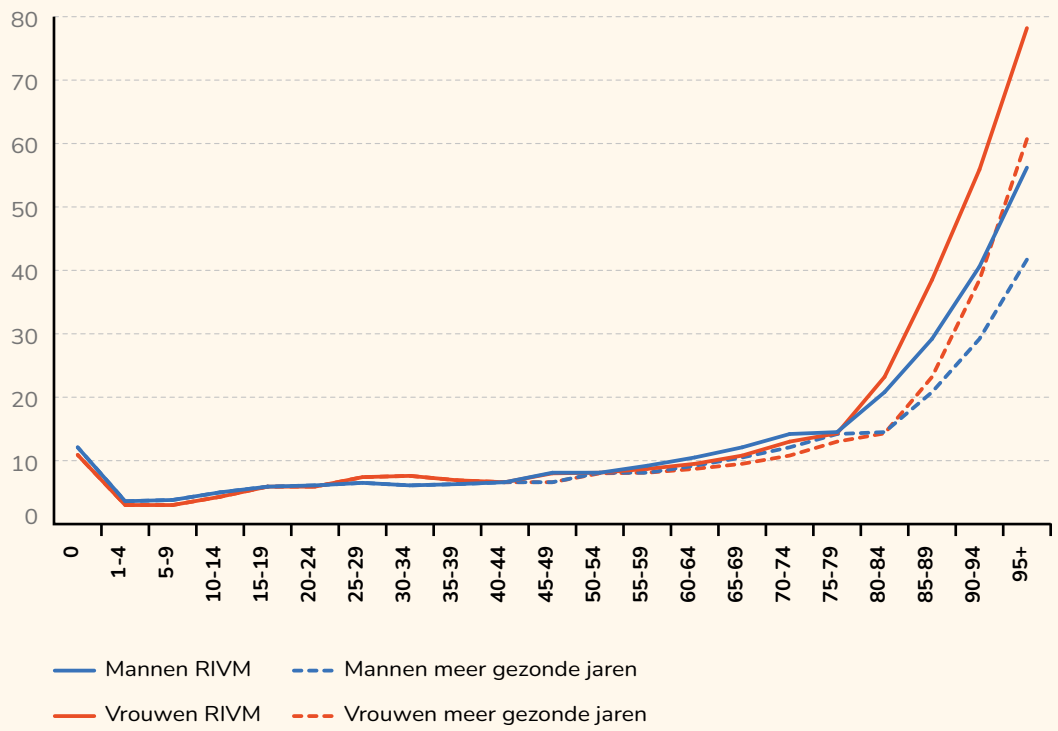
Tabel B2.2. Werkzame beroepsbevolking naar leeftijdsgroep volgens de NIDI lage vruchtbaarheidsscenario's (basisscenario) en idem met hoger arbeidsparticipatie van vrouwen (Meer (uren) werken) in 2070 (aantallen personen en fte's x 1000)

	TFR 1,2		TFR 0,7	
	Basis-scenario	Meer (uren) werken vrouwen	Basis-scenario	Meer (uren) werken vrouwen
Personen				
20 tot 45 jaar	4.905	4.939	4.418	4.451
45 tot AOW-leeftijd	4.754	4.754	4.754	4.754
Totaal	9.659	9.693	9.171	9.204
Fte's				
20 tot 45 jaar	4.131	4.210	3.740	3.818
45 tot AOW-leeftijd	4.057	4.057	4.057	4.057
Totaal	8.188	8.267	7.797	7.875

Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

B3. Zorg

Figuur B3.1. Zorgkosten naar leeftijdsgroep en geslacht in 2050 volgens het RIVM-zorgkostenscenario en een “meer gezonde jaren”-scenario



Noot: De RIVM-zorgkostenprofielen zijn gebaseerd op RIVM (2024) en de “meer gezonde jaren”-profielen zijn gebaseerd op verschuiving van het RIVM-profiel vanaf leeftijd 60 met 5 jaar naar rechts (kosten van een 90-jarige worden die die van een 85-jarige, enzovoort).

Bron: RIVM (2024) en eigen berekeningen NIDI.

Tabel B3.1. Relatieve stijging van de totale zorgkosten en kosten per persoon volgens het referentie-scenario en de NIDI lage vruchtbaarheidsvarianten in 2050 en 2070 ten opzichte van 2025 op basis van het RIVM-zorgkostenscenario en een “meer gezonde jaren”-scenario (index 2025=100)

		Referentie		TFR 1,2		TFR 0,7	
	2025	2050	2070	2050	2070	2050	2070
RIVM-zorgkostenscenario							
Totale zorgkosten	100	173	186	169	179	166	171
Gemiddelde zorgkosten (p.p.)	100	159	163	163	171	168	179
“Meer gezonde jaren”-scenario							
Totale zorgkosten	100	148	159	144	151	141	144
Gemiddelde zorgkosten (p.p.)	100	136	140	139	145	142	151

Bron: RIVM (2024) en eigen berekeningen NIDI.

B4. Woningmarkt

B4.1. Toelichting huishoudensraming

Om tot een huishoudraming te komen voor 2050 en 2070 — voor de in dit onderzoek gehanteerde demografische scenario's — passen we de verdelingen van personen over huishoudens volgens de meest recente CBS-huishoudensprognose 2025 toe op de geraamde bevolking naar leeftijd en geslacht van de drie vruchtbaarheidsscenario's (referentie TFR 1,65, laag TFR 1,2 en zeer laag TFR 0,7) voor de jaren 2050 en 2070. We nemen aan dat de verdelingen van de huishoudensprognose constant blijven ook al daalt de vruchtbaarheid. Kortom, een daling van de vruchtbaarheid heeft geen invloed heeft op relatievorming of -ontbinding. Dit doen we als volgt, telkens voor de drie scenario's en voor de jaren 2050 en 2070:

1. Huishoudens met kinderen (paren met 1 kind, paren met 2 kinderen, paren met 3 of meer kinderen, dito voor eenoudergezinnen).

- We bepalen het aantal thuiswonende personen in de leeftijdsgroepen (0–2 jaar, 3–5, 6–10, 11–17, 18+). We passen daartoe de verdeling van de tabel “positie in huishouden naar leeftijd” van de huishoudensprognose toe op de geraamde bevolkingssamenstelling van de scenario's naar geslacht en leeftijd. De verkregen totalen zijn de verwachte aantallen thuiswonende kinderen naar leeftijdsgroep.
- De aantallen thuiswonende personen in de leeftijdsgroepen (0–2 jaar, 3–5, 6–10, 11–17, 18+) gaan we vervolgens verdelen over huishoudens met thuiswonende kinderen (paren met kinderen en eenoudergezinnen). We hanteren daarvoor de verdeling volgens de tabel “leeftijd jongste thuiswonende kind naar leeftijd referentiepersoon huishouden” van de huishoudensprognose. We nemen aan dat de leeftijd van het jongste kind een goede benadering is om de kinderen naar leeftijdsgroep over huishoudens te verdelen. Dit resulteert in verwachte totalen huishoudens met kinderen naar leeftijd van de referentie persoon van het huishouden.
- Vervolgens verdelen we de resulterende totalen van huishoudens met kinderen naar leeftijd van de referentie persoon naar het type huishouden. We gebruiken daarvoor de tabel “paren en eenouders naar kindertal” van de huishoudensprognose. Dit resulteert in verwachte aantallen huishoudens met kinderen (paren met 1 kind, paren met 2 kinderen en paren met 3 of meer kinderen, dito voor eenoudergezinnen).
- Ten slotte passen we correctiefactoren toe aangezien deze stappen een benadering zijn. Deze correctiefactoren schatten we door de CBS-huishoudensprognose voor 2050 en 2070 te vergelijken met een narekening volgens bovenstaande stappen. De totale foutmarge was 2,1% in 2050 en 2% in 2070. Deze beperkte foutmarge geeft aan dat de gevolgde methode een goede benadering vormt.



2. Huishoudens zonder kinderen (alleenstaande <45 jaar, alleenstaande 45+, paar zonder kinderen <45, paar zonder kinderen 45+, overig).

We bepalen het aantal alleenstaande, samenwonende en overige personen naar leeftijd volgens de verdeling van de tabel "positie in huishouden naar leeftijd" van de huishoudensprognose. Het aantal paren zonder kinderen is de som van aantal samenwonende personen gedeeld door twee minus het aantal paren met kinderen (zoals bepaald in stap 1).

Tabel B4.1. Huishoudens naar type in 2025 (waargenomen) en geraamd per variant (aantallen x 1000 en percentages)

	Waarneming		Referentie-scenario			
	2025	%	2050	%	2070	%
Alleenstaand, <45	1.351	16,0	1.437	15,3	1.542	15,5
Alleenstaand, 45+	2.029	24,1	2.637	28,0	2.788	28,1
Paar, zonder kinderen, <45	536	6,4	466	5,0	487	4,9
Paar, zonder kinderen, 45+	1.807	21,4	1.825	19,4	1.939	19,5
Paar, 1 kind	781	9,3	987	10,5	1.059	10,7
Paar, 2+ kinderen	1.250	14,8	1.258	13,4	1.272	12,8
Eenouder, 1 kind	386	4,6	489	5,2	518	5,2
Eenouder, 2+ kinderen	240	2,9	269	2,9	275	2,8
Overig	49	0,6	44	0,5	55	0,6
Totaal	8.430	100,0	9.413	100,0	9.935	100,0
Subtotalen						
Huishoudens zonder kinderen	5.773	68,5	6.410	68,1	6.811	68,6
Huishoudens met 1 kind	1.167	13,8	1.477	15,7	1.577	15,9
Huishoudens met 2+ kinderen	1.490	17,7	1.526	16,2	1.547	15,6

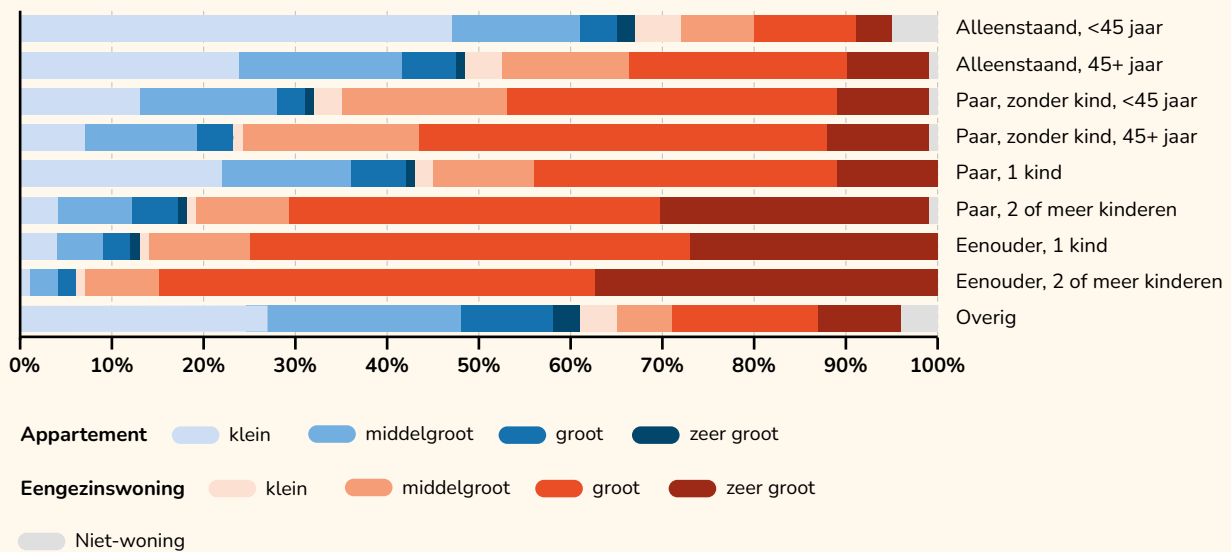
	TFR 1,2 variant				TFR 0,7 variant			
	2050	%	2070	%	2050	%	2070	%
Alleenstaand, <45	1.419	15,3	1.376	14,5	1.415	15,5	1.213	13,5
Alleenstaand, 45+	2.637	28,5	2.788	29,5	2.637	28,8	2.788	30,9
Paar, zonder kinderen, <45	723	7,8	689	7,3	1.006	11,0	895	9,9
Paar, zonder kinderen, 45+	1.960	21,2	2.153	22,8	2.033	22,2	2.390	26,5
Paar, 1 kind	833	9,0	825	8,7	698	7,6	587	6,5
Paar, 2+ kinderen	1.017	11,0	963	10,2	796	8,7	652	7,2
Eenouder, 1 kind	417	4,5	409	4,3	357	3,9	297	3,3
Eenouder, 2+ kinderen	217	2,3	208	2,2	168	1,8	141	1,6
Overig	44	0,5	50	0,5	44	0,5	45	0,5
Totaal	9.267	100,0	9.460	100,0	9.154	100,0	9.009	100,0
Subtotalen								
Huishoudens zonder kinderen	6.783	73,2	7.055	74,6	7.135	77,9	7.332	81,4
Huishoudens met 1 kind	1.250	13,5	1.234	13,0	1.055	11,5	884	9,8
Huishoudens met 2+ kinderen	1.234	13,3	1.170	12,4	964	10,5	792	8,8

Bron: CBS en eigen berekeningen.

B4.2. Woonvoorkeuren

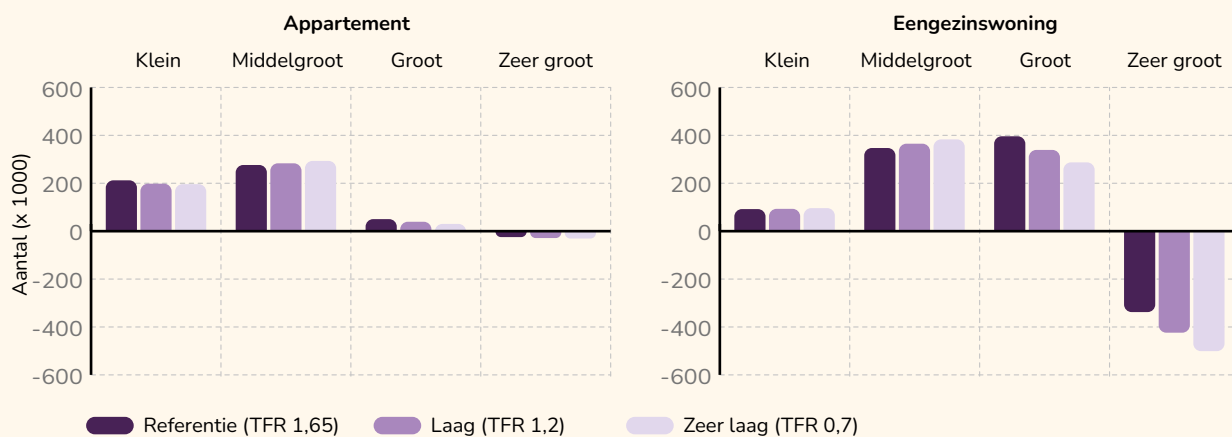
We gaan uit van de huidige woonpatronen van huishoudens. We hanteren hiervoor het WoON (Wonen in Nederland Onderzoek). We stapelen de drie meest recente onderzoeks-jaren (2018, 2021 en 2024) om woonvoorkeuren naar huishoudsamenstelling robuust te kunnen meten en passen de weging van huishoudens toe. We tellen alleen huishoudens mee die niet ontevreden zijn met hun huidige woning (95,5% van de huishoudens). We baseren de woonvoorkeuren dus op daadwerkelijk gedrag (*'revealed preferences'*). We bekijken de verdeling van huishoudens naar type woning (appartement versus een-gezinswoning) én naar grootteklasse (75m², 75–99m², 100–149m² en groter dan 150m²). Een klein aandeel (met name alleenstaanden jonger dan 45 jaar en overige huishoudens) woont in een niet-woning, bijvoorbeeld een woonboot of vakantiehuisje, we gaan ervanuit dat dit in 2050 en 2070 nog steeds zo zal zijn. Zie figuur B4.1 hieronder voor de verdeling van woonvoorkeuren naar huishoudsamenstelling.

Figuur B4.1. Woonvoorkeuren naar type huishouden (percentages)



Noot: Klein = <75 m², middelgroot = 75–99 m², groot = 100–149 m² en zeer groot = 150+ m².

Bron: WoON 2018, 2021 en 2024; eigen berekeningen NIDI.

Figuur B4.2. Verwachte woonvraag naar type woning in 2050 ten opzichte van woonvoorraad 2025

Noot: Klein = <75 m², middelgroot = 75–99 m², groot = 100–149 m² en zeer groot = 150+ m².

Bron: Eigen berekeningen NIDI.

Tabel B4.2. Woningvoorraad naar type in 2025 en verwachte woonbehoefte naar type woning (aantallen x 1000)

	Waarneming	Referentie		TFR 1,2		TFR 0,7	
	2025	2050	2070	2050	2070	2050	2070
Appartement							
<75m ²	1.592	1.806	1.923	1.792	1.815	1.790	1.710
75–99m ²	957	1.236	1.309	1.242	1.275	1.252	1.245
100–149m ²	397	449	474	438	448	428	423
150+ m ²	116	93	98	90	90	87	82
Eengezinswoning							
<75m ²	176	266	282	267	271	269	260
75–99m ²	889	1.234	1.302	1.252	1.293	1.270	1.288
100–149m ²	2.567	2.961	3.115	2.904	2.977	2.852	2.849
150+ m ²	1.579	1.239	1.294	1.154	1.162	1.077	1.031
Totaal	8.273	9.284	9.798	9.138	9.330	9.025	8.887
Totaal (incl. 'niet-woningen')	–	9.413	9.935	9.267	9.460	9.154	9.009

Noot: Aantal bewoonde niet-woningen is niet bekend voor 2025.

Bron: CBS en eigen berekeningen NIDI.

Summary

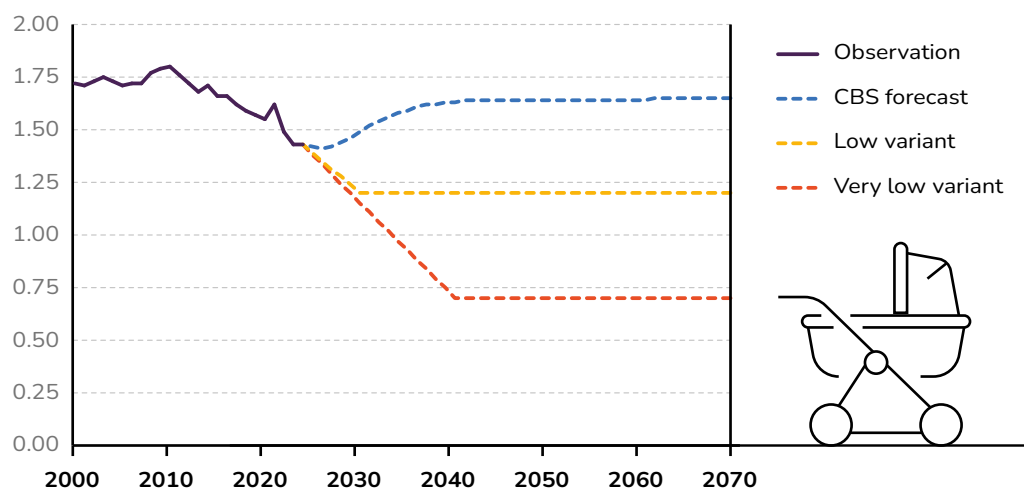
Context and Background

Since 2010, the total fertility rate (TFR) in the Netherlands has been steadily declining — from 1.8 to 1.4 children per woman in 2025. This trend is not unique to the Netherlands; in countries like Spain, Italy, Japan, and South Korea, fertility rates are already at very low levels between 0.7 and 1.2. Although the Netherlands' fertility rate of 1.4 is higher than in those countries, concerns have been raised about the consequences of a potential further decline. Following the report “Moderate Growth” by the State Commission on Demographic Developments 2050, the Dutch Parliament adopted a motion by MP Omtzigt “...to provide an outline of the effects on social security, the labor market, the healthcare system, and the housing market towards 2070” if the fertility rate (TFR) were to decline to 1.2 and 0.7 children per woman respectively. The Ministry of Social Affairs and Employment commissioned the Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI) to conduct an exploratory study with the following key question:

What are the expected main societal consequences in 2050 and 2070 for the labor market, social security, the healthcare system, and the housing market if fertility declines?

Comparison of Three Future Scenarios

This study shows how the population will develop and what the expected societal consequences in general are in 2050 and 2070 if people have fewer children. Three scenarios are compared, differing only in the total fertility rate (TFR): the reference scenario, a low variant and a very low variant (see Box 1 and Figure 1). We were asked to examine the societal effects of these three scenarios. Note that this study does not investigate how likely it is that a particular TFR scenario's will play out in the future, rather it investigates only the possible societal consequences of each fertility scenario. Examining other scenarios, for instance a scenario involving a higher increase in fertility than expected by the reference scenario, could have been a fruitful exercise in imagining a possible future too, but it was beyond the scope of our assigned project.

Figure 1 Total Fertility Rate (TFR)

Source: Statistics Netherlands and own calculations NIDI.

Box 1 Fertility Variants

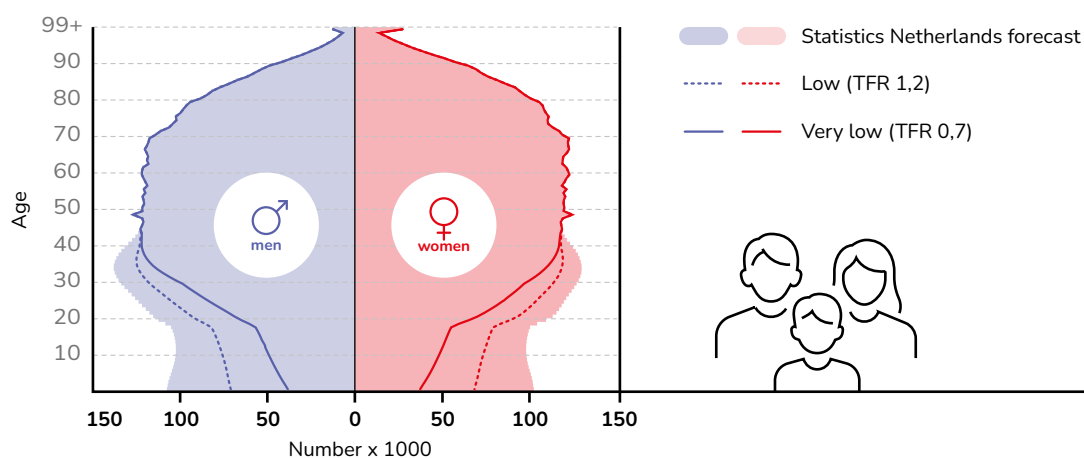
Three scenarios are compared, varying only in TFR, assumptions regarding mortality and migration were identical:

- **Reference scenario (TFR 1.65):** based on the most recent *Statistics Netherlands* (CBS) population forecast. The TFR gradually rises to 1.65 around 2040 and then remains constant.
- **Low variant (TFR 1.2):** same as the *reference scenario*, except the TFR declines to 1.2 around 2030 and stays at that level.
- **Very low variant (TFR 0.7):** same as the *reference scenario*, except the TFR declines to 0.7 around 2040 and remains at that level.

Demographic Shift: Fewer Young People and Increased Ageing

Future population size and composition depends strongly on changes in fertility. In the reference scenario (TFR 1.65), the Dutch population grows from 18 million in 2025 to 20.6 million in 2070 (+14%). In the low variant (TFR 1.2), growth is limited to 18.9 million (+4.5%). In the very low variant (TFR 0.7), the population shrinks to 17.2 million in 2070 (-4.6%).

The annual number of births shows this even more clearly. While the reference scenario assumes 209,000 births per year in 2070, in the low variant 137,000 are born and in the very low variant just 73,000 — a reduction by more than 50 percent compared to the Statistics Netherlands forecast.

Figure 2 Population pyramid in 2070

Source: Statistics Netherlands and own calculations NIDI

The structural consequence is twofold: dejuvenation (shrinking share of youth) and intensified ageing (a larger share of older people). As fewer children are born, the bottom of the population pyramid systematically narrows, while the top — the 80+ age group — grows substantially due to already-underway ageing trends. This mechanism feeds through into all four policy areas that we examined.

Social Security: Rising Elderly Expenditure, Falling Child-Related Expenditure

Pressure on the affordability of the state pension (AOW) system will increase over the next 20 years across all variants, regardless of fertility trends. The causes are rooted in the already well advanced ageing of the Dutch population: the number of state pension recipients rises from 3.3 million in 2025 to 3.9–4 million in 2050. The old-age dependency ratio — the number of elderly per 100 people of working age — rises from 30 in 2025 to a peak of 36 around 2040 and then declines to 31 in 2070.³⁰ In the low fertility variants, this settles at 33 (TFR 1.2) and 35 (TFR 0.7) in 2070. This difference arises because the demographic foundation for the pension contribution base of younger workers keeps shrinking.

An opposite movement occurs with the youth dependency ratio — the number of young people per 100 people of working age. In the low variant, the youth dependency ratio drops to 25 per 100 persons of working age in 2070; in the very low variant even to 17, compared to 33 in the reference scenario. This directly translates into (sharply) declining demand for childcare and education. In the very low variant, there will be nearly half as many children and young people in 2070 as today, with a particularly steep decline among the youngest (ages 0–3: nearly 55% fewer).

³⁰ Please note that all dependency ratio's in this report are 'dynamic'. We use the (expected) age of mandatory retirement (AOW *leeftijd*) to define when people become old/leave the labor the force instead of a fixed age. The mandatory retirement age is now at 67 but is expected to increase to 70, in tandem with rising life expectancy at age 65.

Implication: the social security system faces a structural challenge — lower spending need on (young) children, but rising pressure on pension benefits amid a shrinking pension contribution base.

Labor Market: Limited Effects in the Medium Term, Substantial Effects in the Long run

The effects of declining fertility on the labor market are delayed: someone born today will only enter the labor market in 20 to 25 years. This limits the consequences in 2050, but makes them substantial by 2070.

In the reference scenario, the working population (age 20 to mandatory retirement age) grows from 9 million in 2025 to 10.2 million in 2070, largely driven by higher participation of people aged 45+ due to the rising state pension age (currently at 67 but set to increase in tandem with rises in life expectancy).

In 2050, differences between fertility variants are marginal, but by 2070 the effects become structurally visible. In 2050, there are 40,000–50,000 fewer workers. By 2070, the working population in the low variant is over half a million smaller than in the reference scenario; in the very low variant, one million smaller.

Implication: the labor market consequences have a long lead time, but structural shortages of young workers could be significant in the period around 2070 and beyond.

Healthcare: Rising Costs, Structural Staff Shortages

The healthcare challenge is the most urgent and least dependent on fertility variants: ageing of society is already underway. The share of older people is already high and will increase further.

Total healthcare costs rise in the reference scenario by approximately 75% in 2050 and 85% in 2070, driven by the sharp increase in the 80+ population. In the low fertility variants, the increase is slightly lower (70–80% in 2070) due to a smaller total population, but average healthcare costs per capita rise even more — because the share of elderly in a smaller population grows larger.

The heart of the matter lies in healthcare supply. Currently, nearly 8% of the working population (~700,000 people) work in healthcare. To keep up with healthcare demand in 2070, this would need to be 1.2–1.3 million — assuming similar levels of care provision and organization of care. In all three variants, healthcare workforce growth remains limited, resulting in a structural shortage of approximately 400,000–500,000 healthcare workers, unless technological productivity gains could (partly) compensate.

Informal caregiving cannot fill this gap between expected demand for and supply of health care. The informal care ratio — the number of people aged 50–75 per person aged 85+ — drops from 13 in 2025 to approximately 5 in 2070 as a result of ageing. This does not differ between the fertility variants.

Implication: a healthcare crisis seems a near certainty, regardless of fertility trends. A declining birth rate deepens the problem over the longer term through a larger share of elderly in a shrinking population: higher average healthcare costs and fewer people to provide care.

Housing Market: Fewer Large Family Homes, More Small Apartments

Despite declining fertility, the number of households increases across all variants until 2050. This is mainly driven by ageing and the growing number of single-person households (individualization). Scenarios diverge significantly over the longer term:

- **Reference scenario (TFR 1.65):** 1.5 million more households in 2070 (~10 million total)
- **Low variant (TFR 1.2):** 1 million more households (~9.5 million)
- **Very low variant (TFR 0.7):** 0.6 million more households in 2070 (~9 million)

The qualitative housing demand shifts substantially. In all variants, demand for small apartments and medium-sized single-family homes increases. But the low fertility variants show a specific trend: a shift toward childless households. The share of households without children grows from 68% today to 75% (TFR 1.2) or even 81% (TFR 0.7) in 2070. The number of families with two or more children decreases by 300,000–700,000. Demand for larger family homes declines sharply across all variants.

Implication: housing programs focusing on large family homes are anticipating a demand that is structurally shrinking. The challenge lies in flexibly repurposing existing housing stock and prioritizing smaller, lifecycle-adaptable units.

A Future with Fewer Children

Future fertility is difficult to forecast. This report does not address how likely a sharp decline in fertility is. *Statistics Netherlands* assumes in its most recent forecast that Dutch fertility will recover slightly to a TFR of 1.65 — as the most probable outcome — but over the long term the forecast has a wide confidence interval. A further decline in the fertility rate does not seem implausible given trends in other countries, with a TFR of 1.2 appearing (much) more likely than 0.7. This report should not be seen as a forecast, but primarily as an exploratory analysis. Its value lies in the range it reveals: a structural decline in fertility will have far-reaching and lasting consequences across all areas of society.

The consequences of a decline according to the low variant (TFR 1.2) are less severe and less extreme than a decline to a TFR of 0.7, but are still significant. The effects of lower fertility are gradual and will only become truly visible in the longer term — by which point they will be irreversible in the sense that future birth cohorts will be smaller and will have lasting influence on the future population composition. It is of great importance to explicitly incorporate diverging demographic futures into strategic choices and long-term visions across all relevant policy areas. The results underscore the necessity of government policy that accounts for such divergent demographic futures. A future with fewer children is one of these possible futures.

It should be noted that persistent low fertility will likely also affect other demographic developments not included in this analysis. We assumed that migration and mortality stays at the levels forecasted by *Statistics Netherlands*. However, if fertility remains low for an extended period, this could lead to labor shortages, increasing the need for (labor) migrants. Examples from countries with low fertility and declining populations (Japan, South Korea) show that even until recently relatively closed countries, this is changing under the pressure of population decline. At the same time, a recent report of the Netherlands Scientific Council for Government Policy (WRR)³¹ shows that many countries around the globe face similar problems of declining birth rates and an aging population. Numbers of potential labor migrants to the Netherlands may thus be more limited. Having said that, a declining birth rate could also lead to other developments, such as technological innovation, a reallocation of economic activities, and investments in human capital, which could potentially contribute to increasing productivity and carrying capacity of society. As a result, ‘demographic deficits’ might be compensated in the future.

31 WRR (2025).

